

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 27

София, петък, 27 декември

1929 г.

30. заседание

Четвъртък, 26 декември 1929 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ въ 16 ч. 40 м.)

Председателстващъ А. Христовъ: Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Аврамчовъ Мито, Александровъ Василь, Аретовъ Никола, Божковъ Борисъ, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Ради, Губидѣльниковъ Георги, Дерлипански Димитъръ, Димитровъ Стефанъ, Евтимовъ Борисъ, Желѣзовъ д-ръ Димо, Златевъ Станю, Икономовъ Димитъръ, Калчевъ Панайотъ, Кацковъ Левъ, Колевъ Боню, Колевъ Еню, Кулишевъ Георги, Лулчевъ Коста, Малиновъ Александъръ, Мангърровъ Димитъръ, Мирчевъ Йорданъ п. Димитровъ, Митевъ Василь, Митовъ Генко, Мошановъ Стойчо, Нешковъ Георги, Николовъ д-ръ Борисъ, Паневъ Малинъ, Петровъ Аврамъ Стояновъ, Поповъ Проданъ, Първановъ Първанъ, Реджовъ Григоръ, Русевъ Иванъ, Савовъ Стоименъ, Станишевъ д-ръ Константинъ, Стефановъ Стефанъ, Такевъ д-ръ Владимиръ, Узуновъ Ангелъ, Хитриловъ Александъръ и Цуцумановъ Петъръ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпуски на следнитъ народни представители:

На г. Трифонъ Ерменковъ — 2 дена;
 На г. д-ръ Никола Чирпанлиевъ — 2 дена;
 На г. Владимиръ Христовъ — 1 день;
 На г. Димитъръ Каранешевъ — 3 дни;
 На г. Генко Митовъ — 4 дни;
 На г. Кънчо Кънчевъ — 1 день;
 На г. Желю Тончевъ — 1 день;
 На г. Добри Митовъ — 1 день;
 На г. Стоянъ Кърловъ — 2 дена;
 На г. Христо Стояновъ — 3 дни;
 На г. Никола Бурмовъ — 1 день;
 На г. Иванъ Кирпиковъ — 3 дни;
 На г. Стойчо Мошановъ — 4 дни;
 На г. Първанъ Първановъ — 4 дни;
 На г. Кръстю п. Цвѣтковъ — 8 дни;
 На г. д-ръ Димо Желѣзовъ — 3 дни;
 На г. Никола Аретовъ — 1 день;
 На г. Стефанъ Бояджиевъ — 2 дена, и
 На г. Димитъръ Мангърровъ — 2 дена.

Постъпило е питане отъ народния представител г. Димитъръ Гичевъ къмъ министра на земледѣлието и държавнитъ имоти — относно некредитирането отъ Земледѣлската банка тютюневата кооперация въ с. Перушица, макаръ че била винаги изправна клиентка.

Това питане ще бѣде съобщено на г. министра, за да отговори.

Пристъпваме къмъ дневния редъ.

И. П. Недѣлковъ (з): Г. председателю! Бѣхъ отправилъ нѣколко питання къмъ г. министра на вътрешнитъ работи по своеволия, вършени отъ полицията както въ Видинския край, така и въ Босилеградско. Моля да ми се отговори на тия питання.

Председателстващъ А. Христовъ: Вчера имаше питане.

И. П. Недѣлковъ (з): Вчера имаше питане за Бѣлоградчишкия край, но не е само вчерашното.

Х. Калайджиевъ (раб): Г. председателю! Също така има питане отъ нашата група къмъ г. министра на вътрешнитъ работи. Упражняватъ се побоища въ всѣки полицейски участъкъ. Искаме да ни отговори г. министърътъ на вътрешнитъ работи какво мисли да направи, за да се тури край на изтезанията въ полицейскитъ участъци.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Кажете какво знаете и за кой участъкъ — веднага ще Ви отговоря.

Х. Калайджиевъ (раб): Дайте ми думата, г. председателю.

Председателстващъ А. Христовъ: Имате думата.

Д. Димитровъ (раб): Азъ искамъ да се постави на разглеждане моето питане къмъ г. министра на правосъдието, депозирано преди две седмици.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Като дойде г. министърътъ на правосъдието, ще Ви каже кога ще Ви отговори.

Х. Калайджиевъ (раб): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Изтезанията сѣ навсѣкѣ и моето питане е какво мислите, г. министре, да направите, за да се тури край на това положение. Сега азъ ще се спра и на конкретни случаи.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Изнесете ги да ги видимъ.

Х. Калайджиевъ (раб): Преди всичко трѣбва да подчертая, че отношенията къмъ работническото движение сѣ резултатъ на една система на тероръ и на безогледно преследване, което се изразява въ всевъзможни начини — както може да ги измисли народняшкиятъ умъ на полицията. (Възражения отъ сговориститъ)

Отъ сговориститъ: И тя ли е народняшка? Аманъ отъ тази народнящина!

Х. Калайджиевъ (раб): Това не е нищо друго, освенъ единъ единенъ фронтъ на народнящината съ политиката на г. Ляпчевъ — „Со кротце и со благо“, и това единение на народняшката византийщина съ „Со кротце, со благо“ дава следнитъ резултати.

Н. Пждаревъ (д. сг): Това не сѣ факти, бе джанъмъ.

Нѣкой отъ сговориститъ: Сериозно ли говоришъ?

Х. Калайджиевъ (раб): Ще ви съобща най-прѣсния случай.

Н. Пждаревъ (д. сг): Въ парламентъ сте и правите питане, г. Калайджиевъ.

Х. Калайджиевъ (раб): Да.

Н. Пждаревъ (д. сг): Оставете този езикъ за вѣнка. Имате толкова мѣста, дете можете да го употребите.

Т. Г. Влайковъ (д. сг): Народнящина и византийщина — тия работи не сѣ за парламента.

Х. Калайджиевъ (раб): Азъ характеризирамъ системата.

Н. Пждаревъ (д. сг): Изложете факти и тогава я характеризирайте.

Т. Христовъ (д. сг): Не те е срамъ! Ти нѣмашъ право да говоришъ това. Ти си представителъ на садиститѣ отъ Русия!

Х. Калайджиевъ (раб): Вие трѣбва да се срамите отъ това, което вършите. На тоя свѣтъ едвали има по-голъми садисти отъ васъ. Въ Русия не зная какво има, но фактътъ, че ви е страхъ да пустнете делегации, които да посетятъ Русия, и да допустнете каквито и да е новини отъ тамъ, показва, че има нѣщо, отъ което се боите.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. Калайджиевъ! Отричате ли, че бѣха отворени вратитѣ на България за руситѣ? Но спомнете ли си какъ се държаха тѣ тукъ? Спомнете ли си какво стана въ нашата страна? И Вие желаете ли у насъ пакъ да продължатъ ония работи, на които можѣ да се тури край?

Х. Калайджиевъ (раб): Вие се боите отъ Русия като дяволтъ отъ тамяна. Кѣга сѣ били свободни отношенията ни съ съветска Русия?

Н. Пждаревъ (д. сг): Вие желаете ли да има спокойствие въ нашата страна? Вие желаете ли да продължи предишното държане на руситѣ тукъ? Азъ вчера видѣхъ единъ вашъ приятелъ тукъ, който се радваше, че Русия отказала да приеме нѣкаква нота! Единъ българинъ се радва на това!

Х. Калайджиевъ (раб): Ама, г. Пждаревъ, Вие, които постоянно ме упрѣквате, че ви разправямъ за Китай, ...

Н. Пждаревъ (д. сг): Не сме Ви упрѣквали.

Х. Калайджиевъ (раб): ... какво сега ви влиза въ работата да оправяте китайскитѣ работи?

Н. Пждаревъ (д. сг): Това, което става днесъ, оправяне ли е на китайскитѣ работи?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Пждаревъ! Моля, оставете го да свърши.

Х. Калайджиевъ (раб): Какво ви влиза въ работата конфликтътъ между Русия и Китай, г. Пждаревъ?

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Питането е до г. министъръ-председателя, а не до Васъ, г. Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Когато Русия би сключила договоръ съ България, Вие разбирате въ какви права би била тогава България спрямо Русия.

Х. Калайджиевъ (раб): Васъ ви е страхъ да сключите договоръ съ Русия.

Н. Пждаревъ (д. сг): Но пактътъ Келогъ бѣ подписанъ отъ Русия, а тя го наруши.

Н. Кемилевъ (д. сг): Комуниститѣ си иматъ тайни сношения съ Русия — по радиото.

Х. Калайджиевъ (раб): Г. г. народни представители! Г. министъръ-председателъ иска конкретни случаи. Тия конкретни случаи сѣ изложени въ десетки питання, отправени къмъ него досега. Въ тѣхъ е изброено подробно кѣде какво и какъ е ставало, въ тѣхъ сѣ изложени и всевъзможнитѣ начини на изтезания, прилагани отъ страна на полицията. Но на всички тия питання г. министъръ-председателъ не иска да отговаря.

Най-прѣсниятъ случай ще ви кажа. Поради факта, че вие се боите отъ идеитѣ на Комунистическата партия, вие я преследвате и непрестанно създавате процеси срещу нейнитѣ членове.

Н. Пждаревъ (д. сг): Създаватъ се конспирации, нали?

Х. Калайджиевъ (раб): Следъ изтезанията, упражнени върху 52-та подсъдими, процесътъ на които наскоро се разглежда и които изложиха подробности, отъ които коситѣ настрѣхваха — каква е била ролята на стола при изтезанията, какъ сѣ били бити по 6, по 10 пѣти подъ редъ съ тояги и съ гумени камшици, ...

Н. Пждаревъ (д. сг): Ако това е изнесено предъ сѣдищата, предъ прокурора, той има всичката възможностъ да преследва престѣпниците.

Х. Калайджиевъ (раб): Това, г. Пждаревъ, значи: „Лисицата казала на опашката си“, защото прокуроритѣ днесъ сѣ органи на полицията, а чрезъ нея — на партията ви.

Н. Пждаревъ (д. сг): Не е така. Вие отричате ли, че сѣдебнитѣ власти у насъ сѣ свободни?

Отъ земледѣлцитѣ: Оставете го да си развие питането.

Н. Кемилевъ (д. сг): Хайде! Единниятъ фронтъ!

Н. Пждаревъ (д. сг): Да развивате гитане за нѣща, неизвестни на правосъдието, това разбирамъ, но когато правосъдието е сезирано съ тия въпроси, защо правите това питане?

С. Омарчевски (з. в): Оставете го да си развие питането. Може ли така?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Пждаревъ! Моля, оставете го да свърши.

Х. Калайджиевъ (раб): Единъ отъ 52-та подсъдими е искалъ да се самоубие не отъ любовъ къмъ изкуството, а защото е билъ подложенъ на ужасни изтезания.

Н. Кемилевъ (д. сг): Лъжешъ! Това не е съветска Русия, за да има такива случаи.

Х. Калайджиевъ (раб): Не може да се обясни какъ може единъ човѣкъ да се хвърля отъ стълбитѣ и да иска да мре, ако той не е билъ подложенъ на ужасенъ, непоносимъ тормозъ! При голѣми мъчения само той би предпочелъ смъртъта!

Сѣщиятъ случай имаме сега и въ Пловдивъ. Поради несправедливото отношение къмъ Комунистическата партия, поради преследванията срещу нея по силата на единъ реакционенъ законъ, какъвто е законътъ за защита на държавата, който е по-скоро законъ за защита на Сговора и на буржоазията, непрестанно се създаватъ процеси. Такъвъ е и последниятъ процесъ въ Пловдивъ, по който сѣ подведени 10 души.

Д. Жостовъ (мак): Какво лъжешъ! Не те е срамъ! Ако има нѣкого, когото трѣбва да обвиня, азъ ще обвиня министра на правосъдието, че не си е на мѣстото, за да не ставатъ тия скандали, каквито се допущатъ да станатъ. Не трѣбваше да се допустнатъ на 1.000 м. отъ сѣда хора, които правятъ скандали! А ония, които направиха смутъ въ сѣда, азъ лесно бихъ ги научилъ.

Т. Христовъ (д. сг): Тукъ, отъ трибуната, други правятъ сѣщото.

Д. Жостовъ (мак): Тукъ, отъ трибуната, тѣхни представители и представители на Дочо Узуновъ правятъ сѣщото. Това злословие не трѣбва да се допуска!

Н. Кемилевъ (д. сг): (Къмъ Х. Калайджиевъ) Я се махай отъ трибуната, бе!

Х. Калайджиевъ (раб): Г. Жостовъ! Въ сѣда тѣ сѣ манифестирали своитѣ идеи, които вие не можете унищожи.

Н. Кемилевъ (д. сг): Азъ ще те оидейнича тебе! Копукъ съ копукъ, такъвъ!

Х. Калайджиевъ (раб): Казвамъ, че въ Пловдивъ сега има другъ такъвъ случай. Тамъ има нови арести. Вестниците изнесоха, че единъ отъ арестуванитѣ си рѣзалъ венитѣ. Другъ се опиталъ да се хвърли отъ прозореца. Може ли най-елементарниятъ човѣшки разумъ да допусне, че тия хора сѣ сторили това по своя свободна воля? Може ли да се допустне друго, освенъ че това е резултатъ на мъчения непоносими?

И това става почти във всички случаи, г. г. народни представители, когато стават такива разкрития по отношение на заподозрените, че съществуват или принадлежат към Комунистическата партия.

Но не само това става с членовете на Комунистическата партия или с заподозрените като нейни съчувственици. Така става и с легалното движение. Искате факти. Ето въ Харманли лично мене ме пребиха от бой въ участъка, затуй защото съм се опитвал да правя събрание. Преди 1 май т. г. обиколих да правя подготвителни събрания и бяха арестувани и бити маса мъсгни хора въ Сливенъ и Бургазъ.

Н. Пъдаревъ (д. сг): По Ваша инициатива ли правихте тѣзи събрания или по заповѣдъ, г. Калайджиевъ?

Х. Калайджиевъ (раб): Вънъ отъ това полицията се намѣсва и арестува членове на Работническата партия дори тогава, когато тѣ се събиратъ въ своя клубъ на събрание. Безсъмнено е, че една Работническа партия, щомъ съществува, има право да има свой клубъ. Обаче полицията другояче разсѣждава; често пѣти скимне ѝ, отива, обгражда клуба, арестува събраните тамъ работници и ги откарва въ участъка, кѣдето ги пребива съ прѣчки. Такъвъ бѣше случаятъ отъ преди нѣколко месеци, когато мнозина работници бѣха откарани въ II полицейски участъкъ въ София и бити. Или случва се, напр., полицията да арестува работници, когато тѣ сѣ събрани на вечеринка. Така стана преди известно време когато полицията арестува 200 души, защото се събрали на вечеринка, закарва ги въ участъка и следъ като изляли по нѣколко прѣчки по рѣцетъ, сѣ ги пустиа.

Другъ начинъ, който полицията прилага за тормозъ на работниците, е следниятъ. Събиратъ се работници на утрѣ или вечеринки, полицията дохожда, предлага всички да се легитимиратъ съ лични карти и тѣзи, които случайно сѣ ги забравили, биватъ откарвани въ участъците, кѣдето ги биятъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Много общо е това.

Х. Калайджиевъ (раб): Г. министре! Азъ излагамъ общо системата на отношения на полицията къмъ работническото движение. Въ преследването на работническото движение полицията измисля всевъзможни предлози, каквито може да измисли само народняшката византийщина, . . .

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Н. Кемилевъ (д. сг): Стига бе съ тази народняшка византийщина!

Х. Калайджиевъ (раб): . . . за да ги интернира или за да ги държи въ участъците арестувани по 5—10 дни.

Е. Начевъ (д. сг): Народняшката полиция нѣма да позволи на комунистите да правятъ безобразия.

Х. Калайджиевъ (раб): Такъвъ единъ случай имаше не-давна, когато предъ прокурора се явиха нѣколко души делегати на работниците да протестира за едно наказание незаслужено. Въмѣсто да се отмѣни карцерътъ, наложенъ по едно полицейско разбиране, 16-тъ души делегати, които се явили да протестира, ги пращатъ въ Обществената безопасностъ въ София и тамъ ги държатъ 10 дни.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Х. Калайджиевъ (раб): Въобще случаятъ сѣ многобройни, г. г. народни представители, и г. министърътъ ги знае много добре; тѣ сѣ му известни както отъ нашите многобройни питанья, така и отъ многобройните делегации, които сѣ се явили предъ него да му ги излагатъ. Тѣ се изразяватъ, както казахъ и въ началото, въ една система на безогледенъ тероръ къмъ работническото движение, който тероръ, за да се оправдае, се измислятъ всевъзможни предлози.

И моето питане се състои въ следното, г. министре: какво смѣтате да направите, за да гарантирате свободите на работническото движение и да се тури край на побоищата, които се упражняватъ въ полицейските участъци и които сѣ единъ фактъ, който не може да се отрече отъ никого?

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Азъ пожелахъ да отговоря веднага на онова, което очаквахъ да каже г. Калайджиевъ, защото той казваше, че прави питане за побоища, които сѣ били нанесени. Исканъ веднага да отговоря затуй, защото, сврѣхъ всичко друго, имамъ единъ дългъ спрямо хората, които сѣ въ рѣцетъ на властта, да бдя да не се посѣга върху тѣхъ. Чухте, обаче, какво казва г. Калайджиевъ. Той преплете Комунистическата партия съ Работническата партия.

Х. Калайджиевъ (раб): Комунистите не сѣ ли хора, г. министре?

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Той държа една речъ за нѣкаква система за нанасяне побоища, съ която система се създавали процеси, приказва противъ закона за защита на държавата, защото процесите на него се дължатъ, и т. н. Тия работи, г. Калайджиевъ, сѣ отдѣлни отъ онова, което азъ смѣтахъ, че Вие ще кажете.

Най-напредъ ще се спра на побоищата. И предъ Народното събрание ще повтора онова, което винаги е било мое нареждане до полицейските власти, че не само не ми сѣ нужни нѣкакви побоища, не само че сѣ нѣщо престѣпно, който и да ги върши, но сѣ и една лоша услуга на самата власт отъ страна на тия, които смѣтатъ, че съ това допринасятъ нѣщо.

Д. Нейковъ (с. д): Не ги наказвате, г. министре, не ги преследвате.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Нейковъ! Хората се преследватъ, когато има доказателства срещу тѣхъ.

Д. Нейковъ (с. д): Амнистирате ги.

Нѣкой отъ земледѣлците: (Къмъ министъръ-председателя) При Васъ сѣ довеждани бити хора.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Ако искате да правите партизанлъкъ, можете, но тогава е излишно да Ви отговарямъ.

Д. Нейковъ (с. д): Г. министре! Въпросътъ е, че известни лица биятъ и стоятъ на мѣстата си.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Трѣбва да се докаже, че известни лица биятъ, за да понесатъ наказание. (Възражения отъ лѣвицата) Но тия лица, по вашите и по не знамъ на кого приказки, да се терзаятъ, да се тормозятъ и наказватъ, това нѣма да е допустна. Това вие го знаете. (Възражения отъ лѣвицата)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Всичката добра воля, която азъ имамъ, за да се ограничи такива нѣща, ако ги има, съ такива приказки се парализирва. Не е имало случай да е било доказано, че има нанесенъ побой, и азъ да не съмъ наказалъ виновните, доколото отъ полицейската власт могатъ да се налагатъ наказания, защото има и сѣдебна отговорностъ.

Какво мога да отговоря на тия общи приказки на г. Калайджиевъ? Какво приказва той?

Х. Калайджиевъ (раб): Ама Вие, г. министре, като-че-ли не знаете какво се върши.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Приказката му е съвсемъ друга. Приказката му е, че трѣбва въ София сега да се направи малко шумъ, че имало побоища, че имало процеси. Има процеси, г. Калайджиевъ. Въ Пловдивъ избѣга Карадимовъ и, следъ като избѣга, успѣ да създаде една конспиративна организация, която се откри преди нѣколко дена. Не може властта да стои съ скръстени рѣце, когато по силата на единъ законъ тя е длъжна да преследва такива деяния. Това е фактътъ въ Пловдивъ.

Х. Калайджиевъ (раб): (Възражава нѣщо)

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля Ви се. Вие казвате, че побоища и пр. сѣ предизвикали процеси. Може ли нѣкой отъ васъ да е допустне, че Софийскиятъ

окръжен съдъ е осъдилъ отъ 52 души 41 отъ тия нещастни хора по на 10—15 години затворъ, защото полицията е нанасяла побоища? Можете ли да допустнете това Вие? Вие познавате българския съдъ. Ами това сж факти, които доказватъ колко безосновно е Вашето твърдение, че тия процеси се създаватъ отъ властта и че тѣ се поддържатъ съ тероръ и побоища. Това е досущъ невѣрно.

Но азъ питамъ: защо се прави всичко това? Може би да грѣша, обаче ще кажа какъ азъ схващамъ въпроса — защо г. Калайджиевъ излиза съ общи питання: Защото трѣбва да се чуе, че нѣщо става тукъ, че се протестира, защото трѣбва да се клейми всичко онова, което е българско, както, напр., направи единъ господинъ, дошелъ като пратеникъ на в. „Юманите“, на когото се даде достъпъ да влѣзе въ Централния затворъ, за да види всичко, и който въ този вестникъ разправя всевъзможни легенди. Отъ какво естество сж тѣ? Азъ ще ви кажа само едно — въ статията си той твърди, че буржоазнитѣ страни, каквато била и България, която се водила по указанията на не знамъ коя държава, Англия или Франция и т. н., имали буржоазни затвори, които били страшни, особено като се сравнятъ съ възпиталенитѣ домове-затвори въ съветска Русия.

Н. Кемилевъ (д. сг): Скандалъ!

И. Гавалюговъ (д. сг): Софийскиятъ затворъ е модеренъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Азъ не зная точно за кой затворъ въ Русия говори той. Но онова, което се доказва отъ цѣлия свѣтъ, отъ онова, което самитѣ руси не криятъ, отъ всичкитѣ тѣзи стрелбища, които ставатъ, и отъ всичко онова, което се нарежда, говори друго за съветска Русия. Днесъ се съобщава отъ Русия съ една телеграма, че за пръвъ пътъ не се празнувалъ коледниятъ празникъ въ Русия. Голѣмъ успѣхъ станало! Можемъ ли да си представимъ, че е по волята на руския народъ да не празнува коледния си празникъ? Може ли това нѣкоя глава да не го разбере? И този господинъ, комуто канатисва сега г. Калайджиевъ, казва, че тамъ затворитѣ били рай божи! Г. Калайджиевъ! Оставете се отъ тѣзи разбирания. Русия си е държава, тя ще си търси своитѣ пѣтица, но Вие, когато излизате да защитавате интереситѣ на българското работничество, недейте става параванъ, задъ който да се проявява дейността на пратеницитѣ отъ Русия. Тамъ е цѣлиятъ въпросъ.

Всичко онова, което казахте преди малко тукъ, е едно доказателство за мене и, обичамъ да вѣрвамъ, за всички, които Ви слушаха, че Вие не гледате интереситѣ на работниците, а говорите, защото трѣбва да изпълните нѣкаква мисия, която е продиктувана отъ нѣкого отвън. Това е моятъ отговоръ. (Рѣжоплъскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Калайджиевъ, за да каже доволенъ ли е отъ отговора на г. министра.

Х. Калайджиевъ (раб): Г. г. народни представители! Г. министърътъ фактически не отговори нито на една моя мисълъ, която изказахъ. Азъ казахъ какъ се взематъ хора и се биятъ, обискиратъ и откарватъ въ участъци за най-дребни работи и пр. Това той го знае много добре и затуй не се спира на тѣзи отѣдлни случаи да ги опровергае, съ което потвърждава, че действително съществуватъ. Колкото и да отрича фактитѣ, обществото е дълбоко убедено, че тѣ съществуватъ и съ никакви усуквания тѣ не могатъ да се прикриятъ.

Колкото се отнася до Комунистическата партия, ще кажа следното: защо да не се отнася и за нея същото — да не се извършватъ надъ нейнитѣ членове побоища и инквизиции? Ние казваме, че Комунистическата партия трѣбва да се легализира, за да може да се нормализира положението.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Той приказва за Комунистическата партия! . . .

Х. Калайджиевъ (раб): Васъ ви е страхъ отъ нея, затова я преследвате. Е добре, въ неоправданото преследване на тая партия недейте създава тѣзи инквизиции, тѣзи мжчения, за да преследвате нейнитѣ членове или за да създавате процеси често пѣти срещу подозрѣни хора, срещу подозрѣни работнически дейци. Колкото се отнася, г. г. народни представители, до вѣчно повтаряната мисълъ отъ управляващата клика, че ние не служимъ на

работничеството, а на чужди фактори, ще ви кажа, че ние не служимъ на никого, освенъ на работническата класа въ България, а последната действително симпатизира на съветска Русия.

Но, г. г. народни представители, въпросътъ постоянно е откритъ. Азъ не единъ пътъ съмъ го повдигалъ и искамъ да бжде направена една анкета въ това отношение. И ако г. министърътъ на вътрешнитѣ работи е така увѣренъ, че нѣма побоища, както той иска да заблуждава общественото мнение, азъ го моля — повтарямъ молбата си, която съмъ правилъ и другъ пътъ — да приеме една анкета въ това отношение.

Д. Гичевъ (з. в): Г. председателю! Въ по-миналото заседание, въ вторникъ, азъ помолихъ г. министра на земледѣлието да отговори на питането, което отдавна съмъ подалъ, относно стопанската експлоатация на горитѣ, и г. министърътъ, заставайки на почвата, че винаги може да отговори, обеща за днесъ, четвъртъкъ, да ми отговори. Той сега е тукъ.

И. Гавалюговъ (д. сг): Той сега е въ комисия.

Д. Гичевъ (з. в): Азъ не разбирамъ защо не се явява тукъ сега, когато се касае действително за единъ важенъ въпросъ — за компрометирането, за пропадането на една добра система за експлоатация на горитѣ, по негова вина и по вина на ония лица, на които е възложилъ ръководството на тая работа. И азъ ви моля да спасите и неговата честъ, като го накарате да устои на обещанието си, което даде завчера предъ Народното събрание.

Председателствуващъ А. Христовъ: Той сега е въ комисия.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Идущия пътъ ще Ви отговори.

Д. Гичевъ (з. в): Моля Ви тогава да го поканите поне утре да отговори на туй питане.

Д. Димитровъ (раб): Г. председателю! Азъ съмъ отправилъ едно писане къмъ г. министра на правосъдието, който сега е тукъ. Моля го да се съгласи да развия сега моето питане, което е много кратко, и той да ми отговори.

Председателствуващъ А. Христовъ: Времето за разविане на питання мина.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Мина половинъ часъ отъ откриване на заседанието.

Д. Димитровъ (раб): Това нищо не значи. Завчера цѣло заседание се изгуби само за питання, а сега само половинъ часъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Кажете ми за какво е питането Ви.

Д. Димитровъ (раб): Азъ съмъ отправилъ само едно питане, и то е до Васъ. Искате ли да Ви го прочета?

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Азъ го знамъ, имамъ го въ министерството. Утре ще Ви отговоря.

Д. Димитровъ (раб): Добре. Питането ми е относно отмиъненето на закона за защита на държавата и за даване пълна и безусловна амнистия.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: А-а-а!

Д. Димитровъ (раб): Нѣма „А-а-а!“

Председателствуващъ А. Христовъ: Минаваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за „Посмъртенъ фондъ“ на служителитѣ по ведомството на Министерството на народното просвѣщение — продължение разискванията.

Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ Н. Найденовъ: Г. г. народни представители! Съ внесения законопроектъ за посмъртенъ фондъ на служителитѣ по ведомството на Министерството на народното просвѣщение, както е казано и въ самитѣ му мотиви, се

цели да се осигури една помощ, въ случай на смърт на тия служители, въ определения въ самия законопроект размеръ.

Всички г. г. народни представители, които взеха думата по този законопроект, одобриха по принципъ внасянето му — въ това число, струва ми се, така разбрахъ, и представителят на земеделската група г. Мариновъ — като направиха своите резерви по отделни въпроси, засегнати въ законопроекта. Ето защо азъ ще бѣда съвсемъ краткъ въ своите освѣтления по този законопроектъ и ще се спра главно въ въпроситъ, които се повдигнаха при разглеждането му.

Г. г. народни представители! Грижата за подпомагане служителитъ по ведомството на народното просвѣщение досега се изразяваше въ кредититъ, които се предвиждаха било въ редовния бюджетъ на Министерството на народното просвѣщение, било въ бюджета на фонда „Социално и културно подпомагане на учителитъ“. Въ последния бюджетъ на фонда „Социално и културно подпомагане на учителитъ“ бѣ предвидена една сума отъ 1.600.000 л., която сума служеше именно за тая цель — да се подпомогне на семействата, на близкитъ на учителитъ въ случай на смъртъ. Тая помощ служеше обикновено за погребение и за покрѣване на първитъ нужди на семействата на починалитъ учители. Но това подпомагане ставаше, така да се изразя, безъ система, безъ редъ; при всѣки конкретенъ случай се обсъждаше дали и колко трѣба да се помогне отъ страна на държавата чрезъ този кредитъ, предвиденъ въ бюджета на фонда „Социално и културно подпомагане на учителитъ“. Съ внесенния законопроектъ се въвежда известенъ редъ и система, като се предвижда да се подпомагатъ всички семейства на починали учители и то въ определенъ размеръ. Явна е, следователно, ползата отъ тая разпоредба, която предстои да бѣде законъ за служителитъ по ведомството на Министерството на народното просвѣщение.

Служителитъ по това ведомство, както ви е известно, сж най-много по брой; това е най-големото министерство по персоналъ. Броятъ на служителитъ въ всички подведомствени на Министерството на народното просвѣщение учреждения и институти възлиза на близо 25 хиляди души. Следователно, смъртнитъ случаи, при които държавата ще трѣба да се притича на помощъ, ще бѣдатъ и най-много по брой. Отъ друга страна, сжщо така никой не може да отрече, че положението на служителитъ по това ведомство, по едни или други причини — нѣма да се спирамъ на тѣхъ — не е добро; следователно, ще имаме маса случаи на смъртъ, при които държавата трѣба да се притече на помощъ, защото семействата на починалитъ служители по ведомството на народната просвѣта сж въ твърде окаяно положение. Азъ нѣма да посочвамъ случаи — такива се посочиха отъ г. Негенцовъ — случаи трагични, при които министерството често не е било въ положение да помогне, било поради изчерпване на кредита, било поради туй, че случаятъ не е билъ известенъ достатъчно добре на министерството. Безспорно, всички тия неудобства, всички тия лоши страни отъ живота на служителитъ по ведомството на Министерството на народното просвѣщение ще се отстранятъ, когато се въведе система, когато има едно задължение, по силата на единъ законъ, да се подпомага винаги въ случай на смъртъ въ срѣдата на служителитъ по ведомството на министерството.

Наистина, направиха се нѣкои възражения, но възражения, които, споредъ мене, сж съвършено неоснователни. Едно отъ тия възражения направи г. Мариновъ въ смисълъ, че понеже е необходимо да има такава подкрепа, такава помощ и за служителитъ по другитъ ведомства, то нѣма защо да се внася тоя законопроектъ, или едва ли не тоя законопроектъ е излишенъ, тъй като той осигурява една минимална макаръ помощъ, както каза той, само за служителитъ по едно ведомство.

Г. г. народни представители! Това не може да бѣде мотивъ, за да не направите това, което е възможно при дадено положение, при дадени условия. Азъ разбирамъ да се предпочете една или друга система за подпомагане, разбирамъ да се препоръча не тази система, по която досега се върви — това още разбирамъ и бихъ се съгласилъ съ такава едно становище — но да се отрича едно полезно мѣроприятие само защото не било разпространено и върху други ведомства, мене ми се струва, че това е неумѣстно, нелогично. Азъ лично, като министъръ на народната просвѣта, не бихъ ималъ нищо противъ да обобщимъ всички тия странични подпомагания на държавата по отношение служителитъ отъ различнитъ ведомства, да премахнемъ всички странични възнаграждения, персоналнитъ добавки по ведомството на желѣзницитъ, които възлизатъ на близо 100 милиона лева, стотинкитъ за служителитъ по Министер-

ството на финанситъ, които възлизатъ сжщо така на една голѣма сума, и пр., да се включатъ въ общия бюджетъ, и отъ тази обща сума, която ще се получи, да се подобри положението на всички държавни служители. Азъ бихъ предпочелъ такава една система. Но, за да се реализира тази система, трѣба да се преодолятъ редица спѣнки; и тѣ може би ще се преодолеятъ. За изравняване заплатитъ на всички държавни служители се правятъ усилия, но се изисква една твърде голѣма сума, която въ този моментъ нашиятъ бюджетъ може би нѣма да понесе. Но, докато това стане, ако Министерството на народното просвѣщение има възможностъ да подпомогне по този начинъ служителитъ по своето ведомство, смѣтамъ, че се съгласи и г. Мариновъ, че нѣма мотиви да се откажемъ отъ туй мѣроприятие, предметъ на внесенния законопроектъ. Още повече, г. г. народни представители, че съ узаконяването на тази помощъ въ случай на смъртъ, съ създаването на посмъртенъ фондъ за служителитъ по ведомството на Министерството на народното просвѣщение, ние не засѣгаме държавния бюджетъ. Ние използваме едно съществуващо законоположение, ние използваме създадения вече фондъ „Социално и културно подпомагане на учителитъ“. Ние трѣба да стѣпимъ на базата на съществуващото законоположение и отъ нея да изхождаме, когато критикуваме внесенния законопроектъ.

Известно ви е, че въ 1924 г., при нашето управление, се създаде фондътъ „Социално и културно подпомагане на учителитъ“. Известни ви сж сжщо така източникитъ на този фондъ — 5% такса отъ приходитъ отъ училищнитъ имоти, $\frac{1}{2}\%$ отъ фонда „Учителски заплати“, по 50 ст. отъ всѣки учебникъ, частъ отъ чиститъ печалби отъ издаванитъ отъ министерството учебници и отъ другитъ издания на министерството, и отъ дарения. Създаването на този фондъ е единъ отъ най-големитъ активи на днешното управление. По тоя фондъ къмъ 1 априлъ, споредъ баланса, който имаме, следъ като задоволимъ всички нужди, следъ като извършимъ всички разходи по бюджета на фонда, ще имаме наличностъ повече отъ 15 милиона лева. А ние задоволяваме чрезъ този фондъ много голѣми нужди по Министерството на народната просвѣта. Чрезъ тоя фондъ ние строимъ санаториумъ за нашитъ учители въ Лѣджене, за който сме предвидили тая година да изразходваме 10 милиона лева; чрезъ тоя фондъ ние подпомагаме учителскитъ деца, възнаграждаваме извънучилищната дейностъ на учителитъ, даваме стипендии на учителски деца и пр. Вижте, че чрезъ този фондъ ние предприемаме редица мѣроприятия отъ полза за нашето учителство. Всички тия подпомагания ние не бихме могли да ги правимъ, ако нѣмахме тоя специаленъ фондъ. Въ бюджета на тоя фондъ, както казахъ преди малко, ние сме предвидили 1.600.000 л. за подпомагане семействата на починалитъ презъ бюджетната година учители съ по 20.000 л.

Е добре, съ внесенния законопроектъ се въвежда една по-добра система, единъ по-добъръ редъ въ това подпомагане. То се обобщава. Отъ едно морално задължение за държавата — само при отделенъ случай държавата да подпомага, докато има суми за това, защото, ако нѣма суми, тя нѣма да може да подпомага — то се превръща въ едно право на служителитъ по ведомството на народната просвѣта и на тѣхнитъ семейства — да получатъ помощъ 20.000 л., предвидени по този законопроектъ. Тази е съществена разлика, която се създава съ внесенния законопроектъ.

Г. г. народни представители! За да постигнемъ това, въ чл. 4 на законопроекта сж предвидени срѣдствата на посмъртния фондъ: предвижда се да се отдели една помощъ отъ 3.000.000 л. отъ фонда „Социално и културно подпомагане на учителитъ“; една малка задължителна членска вноска отъ 20 л. месечно, или 240 л. годишно; лихви отъ капитала и дарения.

Изтъкна се и друго едно съображение за неодобрене на този законопроектъ въ известно отношение — че фондътъ „Социално и културно подпомагане на учителитъ“ щѣлъ да се изчерпи, щомъ като даде предвидената помощъ за посмъртния фондъ отъ 3 милиона лева. Досега бѣше предвидяна сумата 1.600.000 л. за подпомагане при смъртъ. Сега се увеличава на 3 милиона лева. Следъ изчисленията, направени въ министерството, азъ смѣтамъ, че тая опасностъ не съществува. Напротивъ, на 1 априлъ идущата година ние ще имаме по фонда „Социално и културно подпомагане на учителитъ“ единъ излишъкъ отъ 15 милиона и нѣщо. Ще имаме излишъкъ и по самия посмъртенъ фондъ, за да може да се увеличава той, а не да се намалява отъ даване на помощи. Нѣщо повече. Вие знаете, че отъ този фондъ се проектираше да се покрѣчатъ и нови нужди на учителството, защото ние разпола-

гаме съ доста излишъци по фонда „Социално и културно подпомагане на учителитъ“.

Г. г. народни представители! При разглеждането на законопроекта се изтъкнаха и нѣкои пожелания. Едно отъ тия пожелания бѣ следното: въ фонда да се включатъ всички ония служители по ведомството на Министерството на народната просвѣта, които сѫ пенсионирани преди влизането въ сила на настоящия законопроектъ, когато той стане законъ. Азъ нѣмамъ нищо противъ по принципъ, по начало, да се включатъ и онѣзи служители, които вече сѫ пенсионирани. Заявявамъ още отсега, че законопроектътъ ще отиде въ комисията, всестранно ще го обсъдимъ и тамъ ще дамъ още по-подробни сведения и данни, въз основа на които сѫ направени изчисленията. Но азъ не мога да не забележа още отсега, че ако се включатъ и учителитъ или общо служителитъ по ведомството на Министерството на народната просвѣта, които сѫ пенсионирани до влизането на закона въ сила, има твърде голѣма опасностъ да не стигнатъ срѣдствата, съ които разполага сега фондътъ. Преди всичко има една невъзможностъ, споредъ мене, да се включатъ и тия пенсионери. Тя е следната: числото на пенсионираниитъ служители по ведомството на Министерството на народната просвѣта до днесъ не е установено и не може да се установи. Ние нѣмаме точни данни за тѣхния брой. Едни изчисляватъ на 12 хиляди, други на 15 хиляди пенсионираниитъ служители по ведомството на народната просвѣта, отъ освобождението до днесъ — разбира се, живи. Въпрѣки че сѫ искани сведения и отъ Дирекцията на статистиката и отъ ведомствата, отъ които може да се събератъ сведения, включително и Министерството на народната просвѣта, точни сведения ние не можахме да получимъ. А за да се разпростре тая осигуровка и върху тия служители, трѣбва да имаме точни, математически изчисления. Отъ друга страна, по отношение на тѣхъ ние не можемъ да приложимъ сѣщия принципъ за задължителността на вноскитъ, защото тѣ не сѫ държавни служители, тѣ не сѫ на служба, тѣ сѫ пенсионирани. На тия, които говориха по законопроекта, е известно, че е възприетъ принципътъ за задължителността на вноскитъ за тия, които сѫ на служба, и за тия, които следъ влизането на закона въ сила биха се пенсионирали, които, обаче, до своята смъртъ известно време ще бждатъ държавни служители, ще внасятъ вноскитъ си и нѣматъ интересъ да ги прекъсватъ. Следователно, положението на единитъ и другитъ е съвършено различно. Принципътъ за задължителността на вноскитъ ние не можемъ да го приложимъ за тѣхъ, както го прилагаме за онѣзи, които законътъ заваря на служба и които следъ влизането на закона въ сила ще бждатъ пенсионирани.

Но, въпрѣки всички тия възражения, въпрѣки тия резерви, които правя, ние ще сложимъ въпроса на разглеждане въ комисията и възможно е да се възприеме нѣкое срѣдно становище, въ смисълъ, да се направи разлика между ония — разбирамъ семействата имъ — които иматъ право на пенсия въ деня на смъртѣта, и ония, които нѣматъ това право, за да може да се направи разлика въ помощта, която се дава съ закона.

Тѣзи въпроси ще се сложатъ въ комисията и ще бждатъ разгледани.

Засега азъ заключавамъ, като моля законопроектътъ да бже приетъ по принципъ, защото моето твърдо убеждение, както и на тия, които вземаха думата по този въпросъ, е, че при сѣществуващото положение, отъ гледище на закона, ние трѣбва да се задоволимъ съ това, което можемъ да направимъ. Благодарение на фонда „Социално и културно подпомагане на учителитъ“ ние можемъ да направимъ нѣщо добро за нашето учительство и нѣма защо да се отричаме да го направимъ. Съ законопроекта се предвижда една помощъ, която е твърде необходима, за да избѣгнемъ онѣзи трагични случаи, при които сѫ изпаднали семейства на починали учители — да нѣматъ нито една стотинка дори да погребатъ починалия и да се намиратъ въ едно отчаяно положение, при което държавата трѣбва да търси срѣдства отъ тукъ, отъ тамъ, за да помогне. При сѣществуването на единъ законъ ние ще имаме система и редъ, и семейството, безъ да се унижава, добива правото на помощъ отъ страна на фонда „Социално и културно подпомагане на учителитъ“, който субсидира „Посмъртната каса“. По този начинъ учителитъ или служителитъ по ведомството на Министерството на народната просвѣта ще бждатъ по-спокойни, защото ще знаятъ, че иматъ една осигуровка, не въ обикновената смисълъ на думата, но че могатъ да разчитатъ на една социална подкрепа, изразена въ тази помощъ, която се дава отъ „Посмъртната каса“.

Направи се и друго възражение: има ведомства, кждето нѣма подобни посмъртни каси, а кждето има, държавата

не ги урежда съ законъ. Г. г. народни представители! Отъ провѣрката, която направихъ, се оказа, че нѣма специални закони за създадени посмъртни каси, обаче въ повечето отъ тѣхъ държавата участвува съ помщи, предвидени въ бюджета. Значи, участието на държавата въ създадениитъ въ другитъ ведомства посмъртни каси се урежда сѣщо така съ единъ законодателенъ актъ, какъто е бюджетътъ, кждето се предвиждатъ известни суми. Ако ние прибѣгваме до единъ специаленъ законъ, то е, защото имаме вече учреденъ фондъ „Социално и културно подпомагане на учителитъ“, имаме предвиденъ вече кредитъ въ бюджета на този фондъ за тази целъ и нѣма, освенъ да направимъ втора стѣпка — да увеличимъ помощта отъ фонда „Социално и културно подпомагане на учителитъ“ и да регламентираме даването помощъ на семействата на починалитъ учители.

Още веднѣжъ азъ моля това добро начинание на Министерството на просвѣтата да получи вашето одобрение, като ония корекции, които биха били умѣстни, които биха били отъ полза за постигане целѣта, която си поставя законопроектътъ, готовъ съмъ да приема при неговото разглеждане въ комисията.

Председателстващъ А. Христовъ: Ще се гласува. Които приематъ на първо четене законопроекта за „Посмъртенъ фондъ“ за служителитъ по ведомството на Министерството на народното просвѣщение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристѣпваме къмъ точка втора отъ дневния редъ — одобряване предложението за одобрение на консулския договоръ между България и Германия, подписанъ въ София на 4 юний 1929 г.

Моля г. секретаря да прочете предложението.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитъ и договора къмъ него — вж. прил. Т. I, № 19)

Председателстващъ А. Христовъ: Които одобряватъ предложението за одобрение на консулския договоръ между България и Германия, подписанъ въ София на 4 юний 1929 г., моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 14)

Пристѣпваме къмъ точка трета отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за отлагане изпълнението на предприятията, сключени презъ стопанската 1928/1929 г. за продажбата на дървесна маса отъ обществени гори — продължение.

Понеже законопроектътъ се изпрати въ комисията и тя още не е готова, ще отложимъ разискването на тази точка.

Пристѣпваме къмъ точка четвърта отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за гражданското сѣдопроизводство.

Моля г. докладчика да прочете законопроекта.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ поправкитъ и прибавкитъ, приети на второ четене)

Председателстващъ А. Христовъ: Постѣпили сѫ следнитъ предложения:

Първо: отъ г. Димитъръ Яневъ въ смисълъ, чл. чл. 1.222 до 1.225 включително отъ досегашния законъ за гражданското сѣдопроизводство оставатъ въ сила.

Има думата г. Димитъръ Яневъ, за да развие предложението си.

Д. Яневъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Споредъ чл. I отъ законопроекта за гражданското сѣдопроизводство, всички дѣла, които досега бѣха подсѣдни на муфтийскитъ сѣдилища, оставатъ въ бѣдее подсѣдни на нашитъ общограждански сѣдилища. Разсѣжденията, които станаха по тоя поводъ въ комисията, се свеждаха главно къмъ въпроса: дали съ даването на известна частъ отъ правата, които иматъ нашитъ сѣдилища, на други сѣдилища, не се отнема, така да се каже, частъ отъ суверенитета, който има държавата, или който иматъ държавнитъ сѣдилища? Азъ смѣтамъ, че тая теза не издържа критика, макаръ че нѣкои се опитватъ да се базиратъ на нея, като казватъ, че не може да има други сѣдилища въ България, които да се занимаватъ съ сѣдене на граждани, освенъ държавнитъ сѣдилища. Това твърдение си нѣма мѣстото, защото правата, които иматъ тия други сѣдилища, не сѫ добити по никакъвъ другъ начинъ, освенъ отъ Народното събрание. Народното събрание е, което октроира тѣзи права, и заради туй, безспорно е, нѣма никакво нарушение на държавния суверенитетъ, както

се опитват нѣкои да се аргументиратъ. Както Народното събрание нѣкога е дало тия права на турските духовни сѣдилища у насъ, така и сега то може евентуално да ги даде.

Защо нѣкога българското Народно събрание е дало тия права на мюфтийскитѣ сѣдилища? Г. г. народни представители! За менъ този въпросъ е много ясенъ, и азъ смѣтамъ, че по-обстоятелственото му разглеждане отъ Народното събрание би дало пакъ сѣщитѣ резултати, до които се е дошло и по-рано. Ето какъ е главната причина. Материалното право, наследственото право, което имаме ние по нашитѣ закони, не съответствува на материалното право, което иматъ мюсюлманитѣ споредъ Шеріата. Ние признаваме това въ чл. 344 отъ нашия законъ за наследство.

Д. Каранешевъ (д): Това право и въ Турция не сѣществува сега

Д. Яневъ (д. ср): Споредъ чл. 344 отъ нашия законъ за наследство, турцитѣ наследяватъ по своя свещенъ законъ, Шеріата. Нѣкога, въ миналото, когато сѣ гласували чл. чл. 1.222 до 1.225 включително отъ закона за гражданското сѣдопроизводство, основанията да имъ се признае това право сѣ били сѣщитѣ, каквито сѣ и днесъ. Турцитѣ наследяватъ споредъ своя свещенъ законъ, и у тѣхъ наследството е определено въ по-други размѣри и съ по-други норми, отколкото у насъ.

Ще ми позволите да ви посоча единъ-два примѣри, за да видите какъ наследството у турцитѣ и наследството у насъ не съответствуватъ преди всичко по размѣръ, а после и по практика. Напр., у насъ наследство може да има независимо отъ пола на наследникитѣ. Дъщеря, останали сами на родители, безъ братя, могатъ да наследяватъ наследството на наследователя. У турцитѣ не е така. Споредъ Шеріата, ако не взема участие въ наследството мъжъ, наследството не може да се даде само на жени. Трѣбва да се търси, по какъвто и да е пѣтъ, по какъвто и да е линия, необходимъ участieto на мъжъ въ наследството, за да наследяватъ и жени. Безъ участието на мъжъ наследство не може да има. Има специаленъ текстъ за това. Разпределението на наследството у насъ между синъ и дъщеря за покрити имоти е по равно; у турцитѣ, споредъ свещения имъ законъ, на сина се даватъ два дѣла, а на дъщерята единъ дѣлъ. Споредъ турския религиозенъ законъ, всѣки мъжъ може да има повече отъ една жена, и при дѣлбата на наследството женитѣ иматъ свой съответенъ дѣлъ. Азъ питамъ: по какъвъ начинъ ще стане прилагането на нашия законъ за наследство, когато ще се явятъ предъ нашитѣ сѣдилища да претендиратъ за наследство на умрѣлия съпругъ 5 негови жени? Какъ нашитѣ сѣдилища ще дѣлятъ това наследство? Може ли нѣкой отъ юриститѣ тукъ да каже какъ ще стане разпредѣленето, на коя жена по какъвъ дѣлъ ще се даде, и нѣма ли да бъдатъ засегнати религиознитѣ чувства на мюсюлманитѣ съ приложението на нашия законъ?

П. Стайновъ (д. ср): Колко случаи има съ 5 жени?

Д. Яневъ (д. ср): Въ всѣки случай има. — После иде въпросътъ за завещанието. У насъ, както знаете, разполагамата частъ за завещание е $\frac{1}{3}$, но у турцитѣ завещанието е неограничено; наследодателятъ може да завещае цѣлия си имотъ, безъ никакви ограничения — това става все по силата на тѣхния свещенъ законъ. И въ такъвъ случай азъ се питамъ, когато материалниятъ турски законъ нарежда единъ начинъ на наследяване, какъ искате вие да отнемете тѣзи права и да ги оставите на нашитѣ сѣдилища тѣ да ги уреждатъ? Кой законъ ще прилагатъ нашитѣ сѣдилища? Ще прилагатъ шеріатския законъ? Ами за това тѣ нито сѣ помислени, нито пъкъ има специаленъ законъ. Но за това не става дума. Въпросътъ е да се приложи нашиятъ законъ за наследства, но въ такъвъ случай, безспорно е, религиознитѣ чувства, религиознитѣ вѣрвания на мюсюлманското население у насъ се засѣгатъ. Естествено е, че оттукъ ние минаваме вече въ друга областъ. Съ това не искамъ да кажа ни най-малко, че шеріатскитѣ сѣдилища у насъ сѣ добре устроени, обаче връзката, която иматъ тѣ въ религиозно отношение, е много силна и, ако щете, въ миналото тя надминаваше дори и политическия връзка. До 1911 г. всички дѣла отъ наследственъ характеръ между турцитѣ отиваха по касационенъ редъ въ Цариградъ при Шехъ-Юль-Исляма за утвърждение. Това какво говори? Това говори за религиозната връзка, която иматъ мюсюлманитѣ, какъвто и да бъдатъ тѣ. Въ 1911 г. се създаде у насъ така нареченото главно мюфтийство, което се устрои като касационна инстанция по тѣзи дѣла. По-късно, въ 1919 г., съ устава, който се издаде презъ време на управлението на тогавашния режимъ, даде

се едно по-друго устройство на тѣзи сѣдилища, на които вече се оставиха за разрешение у насъ всички тия въпроси. Но вината за непълното изпълнение на устава, поради туй и дошото устройство на мюфтийскитѣ сѣдилища, е пакъ въ държавното управление, защото, споредъ устава, трѣбвало би да има втора инстанция, апелативна, освенъ първата у мюфтийтѣ, а такава инстанция до днесъ не е устроена отъ държавата. Следъ туй трѣбвало би да има трета инстанция, касационна, а не едноличенъ главенъ мюфтия, както е сега, който разрешава дѣлата. Трѣбваше да има специална касационна инстанция, на която главниятъ мюфтия да е председателъ. И досега тая инстанция не е устроена. При това положение какво искате? Да имаме добри резултати? Ние всѣки пѣтъ сме готови да атакуваме резултатитѣ, безъ да търсимъ вината и отговорноститѣ за тѣзи резултати въ себе си. До днесъ ние не сме устроили мюсюлманскитѣ сѣдилища тѣ, както трѣбва. Безспорно е, че тамъ трѣбва да направимъ нѣщо, и то, споредъ менъ, трѣбва да бъде следното. Нужно е наследственитѣ турски дѣла да се дадатъ въ по-компетентни рѣцѣ, нужно е не околийскитѣ мюфтии да разрешаватъ тия наследствени дѣла, а окръжнитѣ мюфтии, като за такива се назначатъ хора съ образование — такива има и може да има. Нужно е още да се уреди апелативна инстанция, да се уреди и касационна инстанция по тѣхъ. Тогава само ще имаме едно правилно правораздаване.

По отношение на процедурата, какъдето ставатъ най-големитѣ грѣшки, ние можемъ да въведемъ нашата процедура. Обаче материалното право за турцитѣ не сме нис, които трѣбва да го измѣнимъ; то трѣбва да си остане такова, какъто си е било, защото то е частъ отъ религията на турцитѣ.

Д. Каранешевъ (д): Кемалъ паша не мисли тѣй.

Д. Яневъ (д. ср): Ще Ви отговоря, почакайте. Главното възражение, което се прави, е: когато въ Турция не прилагатъ този законъ, защо у насъ да го прилагаме? Азъ на това бихъ противопоставилъ нѣщо друго. Отъ Турция ли искате да взимате примѣръ за приложение законитѣ по отношение на турцитѣ у насъ, или да взимаме примѣръ отъ християнскитѣ държави, които иматъ въ себе си турци? Азъ не искамъ да говоря за това, какъ сѣ устроени мюсюлманскитѣ сѣдилища въ нашитѣ съседи: Сърбия, Гърция и Ромъния, които иматъ сѣдопроизводство като наше. Азъ ви питамъ: ония голѣми западноевропейски държави — Англия, Франция, Италия, които съ стотици години управляватъ мюсюлмани въ Алжиръ, Индия, Тунисъ и другаде, какво устройство на сѣдилищата имъ сѣ дали? Нима тѣ не могатъ да въведатъ тамъ модерния законъ за наследство? Защо не го въвеждатъ? Отговорете ми на това, а не ме питайте какво е направилъ Кемалъ паша.

Д. Дрѣнски (д): Въ Индия и Алжиръ има компактни турски маси.

Д. Яневъ (д. ср): Азъ ви питамъ: по пѣтя на Мустафа Кемалъ паша ли трѣбва да вървимъ или трѣбва да вървимъ по пѣтя, по който вървятъ голѣмитѣ западноевропейски нации отъ стотини години насамъ?

Д. Дрѣнски (д): Ще вървимъ по пѣтя на българския суверенитетъ.

Д. Яневъ (д. ср): Да, ще вървимъ по пѣтя на българския суверенитетъ, но съ нищо нѣма да се увреди българскиятъ суверенитетъ, ако се остави това право на мюсюлманитѣ. Това възражение е съвършено неоснователно. Азъ бихъ ви направилъ друго възражение: по какъвъ начинъ нашитѣ сѣдилища ще дѣлятъ наследствата, безъ да засѣгатъ религиознитѣ чувства на мюсюлманитѣ? Умрѣлъ мюсюлманинъ и оставилъ 5 жени. Какъ ще раздѣлятъ нашитѣ сѣдилища наследството — на 5 ли? Ами тѣхниятъ законъ е другъ. На това отговорете. Искате ли по този начинъ да засегнете религиознитѣ чувства на мюсюлманитѣ въ нашата държава или не?

Г. г. народни представители! Позволете ми, преди да завърша, да кажа още едно. Ние, българитѣ, най-много говоримъ за права на малцинствата, всѣки денъ педрираме за права на малцинствата, защото голѣма частъ отъ българския народъ днесъ е въ чужди рѣце. Безспорно, едно отъ правата на малцинствата е и свободата на религията и на тази база ние педрираме въ Женева. Ако ние не дадемъ на малцинствата у насъ правата, които сѣ имъ осветени отъ нашата конституция и които въ продължение на 50 години тѣ сѣ имали — не става дума за еврейтѣ или за другитѣ малцинства, които сѣ съвършено малки — пи-

тамъ ви, какъ ще запазимъ правата на нашитѣ малцинства, останали подъ чужда властъ?

Г. г. народни прѣдставители! Азъ смѣтамъ, че ако се процедира по този начинъ и ако разрешаването на спороветъ за наследства се даде въ ржцетъ на нашитѣ сѣдилища, отъ една страна, ще се извърши една грамадна политическа грѣшка, а отъ друга, ще се предизвика и едно голямо недоволство всрѣдъ турското малцинство у насъ. Азъ съмъ съгласенъ, че е нужно да се устроятъ по-добре турскитѣ сѣдилища у насъ, а това можемъ да направимъ, въ състояние сме да го направимъ, стига да приложимъ устава, който сме издали. Можемъ да искаме висше образование отъ мюфтийскитѣ, можемъ да създадемъ апелативна и касационна инстанции, кждето да може турското население у насъ да урежда своето право на наследство.

П. Георгиевъ (д. сг): На много мѣста, напр., въ Тетевенско, турското население иска да се премахнатъ тѣзи сѣдилища.

Д. Яневъ (д. сг): Зная, г. Георгиевъ, всички тѣзи работи, но това е колкото се отнася до процедурата, а не и до материалното право. Казали ли сте Вие на тѣзи, които искатъ премахването на тѣзи сѣдилища, че като премахнете тѣхнитѣ сѣдилища, ще имъ дадете правосѣдие не по тѣхния законъ, а по нашия законъ за наследство? Тѣ искатъ да се премахнатъ злоупотрѣбленията, да се премахне безпорядкътъ, който, безспорно, съществува и който може много лесно да се премахне. Тѣ искатъ да се премахне процедурата, но не и тѣхното материално право.

Поради всичко това, г. г. народни представители, азъ правя предложение да останатъ въ сила и за въ бждеще отъ сега действащия законъ чл. 1.222—1.225, установяващи една практика въ българската държава по отношение на мюфтийскитѣ сѣдилища въ продължение на 50 години. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои отъ сговориститѣ)

Прѣдседателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Хафусъ Садкъ Алиевъ.

Х. С. Алиевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Тѣй като нашето искане съвпада съ онова, което предлага г. Яневъ, то ние се напълно присъединяваме къмъ предложението, което той направи.

Ще ми позволите да кажа нѣколко думи отъ името на мюсюлманитѣ народни представители.

Г. г. народни представители! Съ чл. 1 отъ законопроекта за гражданско сѣдопроизводство на мюфтийскитѣ сѣдилища се отнема правото да гледатъ и разрешаватъ наследствени и други шериятски дѣла.

Г. г. народни представители! Досегашнитѣ права на мюфтийскитѣ сѣдилища, цитирани въ чл. 1.222, сѣ неотмѣними заповѣди на нашия Шериятъ, на нашия свещенъ Коранъ. И затова ви молимъ, г. г. народни представители, да приемете предложението на г. Яневъ и да остане нашето религиозно право, както е било досега, и по този начинъ още веднѣжъ да се покаже толерантността на българския народъ.

Увѣрени сме, че молбата ни ще бжде удовлетворена отъ народното представителство. (Нѣкои отъ сговориститѣ ржкоплѣскаха)

Прѣдседателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Баралиевъ.

Х. Баралиевъ: Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че това предложение не може да бжде разисквано по една формална причина. Този въпросъ е миналъ на второ четене презъ Камарата, Камарата се е произнесла по сѣщество. Не можете, следователно, на трето четене инцидентно, въпрѣки изразената воля на Парламента, да искате въпросътъ да бжде пререшаванъ по сѣщество. И азъ смѣтамъ, че г. прѣдседателстващиятъ трѣбва да пази парламентарната традиция и практика. Много пѣти сме имали случаи, когато Парламентътъ се е изказвалъ ясно и положително по нѣкои въпроси при второто четене, и тѣ сѣ били пререшавани съ инцидентни предложения на трето четене.

Независимо отъ това формално съображение, азъ смѣтамъ, че и всички съображения говорятъ да се измѣни досега съществуващата практика. Азъ смѣтамъ, че това е желание и на самото турско население, въ което се е създадо вече едно голямо и всестранно желание, да се промѣни тази практика, и то да отиде да търси защита на своитѣ права отъ българското правосѣдие, както става и съ другитѣ малцинства. Съ това не се засѣга религиозното чувство на турското население; ние му даваме пълна възможностъ да го проявява. Не се засѣгатъ и интереситѣ на малцинствата, които извънредно много уважаваме. Но ние

не можемъ да бждемъ по-роялтисти отъ царя — да искаме въ нашата държава да защищаваме институции, които дори и въ самата Турция сѣ премахнати.

И смѣтамъ, че ще бждемъ въ съгласие съ интереситѣ на самото население, ако решимъ тѣй, както Парламентътъ е решилъ при второто четене — да се премахне сега съществуващата практика. Само една незначителна група заинтересовани мюфтии искатъ да остане положението,

Прѣдседателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Величко Кознички.

В. Кознички (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Има да заявя отъ тази трибуна, че мюсюлманското население въ България се ползува съ всички права, които иматъ българитѣ. Мога да подчертая неговата коректност, неговата лоялност, неговитѣ добри отношения и неговото зачитане. Всичко добро мога да кажа за това население. Но това не значи, г. г. народни представители, че трѣбва да се уважи всѣко едно искане на това население.

Съ предложеното измѣнение се желае и въ бждеще мюфтийскитѣ сѣдилища да раздаватъ правосѣдие по едни въпроси, по които не сѣ компетентни да се произнасятъ. Мюфтийскитѣ сѣдилища не би трѣбвало да разрешаватъ тѣзи въпроси не само поради неподготвеността на хората, че кажа азъ, които опериратъ тамъ, но и заради това, защото се прави едно различие между това население и нашето, когато трѣбва да има еднаквостъ въ наследственитѣ права, когато въпросътъ за наследственитѣ права трѣбва да се разрешава отъ едни и сѣщи сѣдилища, както това става навсѣкжде. Да се връщаме сега назадъ и да приемемъ старото положение, ще отидемъ противъ единството въ раздаване на правосѣдието въ нашата страна, ще продължимъ една голяма неправда, която е съществувала въ миналото.

Г. г. народни представители! Че въ самата републиканска Турция, която се ползува съ всичкитѣ симпатии на българския народъ, която е страна на напредъка, ние виждаме, че се отнеха тѣзи права отъ мюфтийскитѣ сѣдилища. И ако е така въ тази наша добра съседка, какъ може въ нашата страна да дадемъ други права на турското население? Тамъ, въ Турция, не раздаватъ вече правосѣдие, както се раздаваше въ миналото, а ние искаме да възвърнемъ старото положение. Тамъ се раздава правосѣдие по модерни швейцарски закони, тамъ има не знамъ какви модерни наредби, а ние правимъ тукъ обратното. Какъ ще бждемъ представени предъ цивилизованата свѣтъ? Не ще ли извършимъ една голяма грѣшка? Вѣрно е, че ако се приеме предложението, както се предлага отъ г. Яневъ, може до известна степенъ да се задоволятъ религиознитѣ чувства на една частъ отъ турското население въ нашата страна, но какво общо има религиозното чувство съ правораздаването по отношение наследственитѣ права? Азъ не намирамъ нѣкаква връзка, не намирамъ и нѣкакво оскърбление. Най-после, ако по-старитѣ считатъ това за оскърбление, по-младитѣ ще го възприематъ. Когато модерна Турция го е приела, нѣма защо ние да не го приемаме.

Азъ мисля, че предложението на комисията така, както е прието по сѣщество на второ четене, е предложение разумно и съобразно съ нашитѣ закони. То ще трѣбва да бжде прието и на трето четене. Даже много нѣщо е дадено на нашитѣ православни духовни сѣдилища, както и на турскитѣ: оставено имъ е и за въ бждеще да се зачинаятъ съ разторгване на бракове. И това право трѣбва да имъ се отнеме. И другъ пѣтъ съмъ казвалъ въ Народното събрание, че това право, което имъ се дава и сега, съ течение на времето — ако сега не може — трѣбва да имъ се отнеме. Разторгване на браковетѣ, както и сключването имъ трѣбва да става по чисто граждански редъ. Ето защо азъ съмъ противъ предложението на г. Яневъ и моля да не се приема.

Прѣдседателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Никола Думановъ.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Взехъ думата, за да се обявя и азъ противъ предложението, което цели възстановяване на пълно досегашната компетентностъ на мюфтийскитѣ сѣдилища. Преди да изкажа своето мнение по този въпросъ, дѣлжа да кажа, че мнението ми не се основава нито на приятелство, нито на неприятелство къмъ едно малцинство. Азъ изхождамъ отъ чисто юридическо гледище: все повече и повече нашата държава да изхвърля всичко онова, което разпожсва единството въ нашето законодателство. Моитѣ уважения къмъ турцитѣ, български граждани, които изпълниха своя дългъ като граждани на

българската държава въ редица моменти, когато и националното имъ чувство бѣше турено на изпитание, но нека тѣ знаятъ, че когато ние се противопоставяме за възстановяване тази компетентност на мюфтийскитѣ сѣдилища, ние не го правимъ отъ националистически съображения, нито искаме да посегнемъ на тѣхнитѣ права. Правата на българскитѣ граждани-турци сѣ за насъ така светли, както правата на всички други български граждани. Българското правосѣдие се развива по такъвъ начинъ, че дава всички доказателства, какво за сѣдилищата, за българскитѣ сѣдии нѣма никакво значение националността. Българското правосѣдие въ краткия периодъ отъ 50 годишно самостоятелно съществуване е дало доказателства за безпристрастие, за неподкупност и за съзнание на своята голѣма задача да пази вътрешния миръ въ страната и нейния престижъ на културна страна, като бѣде една опора за спорнитѣ правоотношения на гражданитѣ. Азъ не виждамъ защо ще се смѣта, че двама турци, български подданици, явили се да спорятъ за право на собственост, ще иматъ по-голѣма гаранция за разрешаването на тѣхния споръ безпристрастно отъ единъ мюфтия, непознаващъ правото въ всички негови подробности и сътъкновения, каквито могатъ да се явятъ при единъ частенъ интересъ. Азъ не виждамъ по-голѣма гаранция за тѣхъ прѣдъ мюфтийскитѣ сѣдилища. Обратно, прѣдъ мюфтийскитѣ сѣдилища за тѣхъ има по-голѣма опасностъ, че спорътъ ще бѣде неправилно разрешенъ. Не искамъ да посочвамъ тукъ случаи, които на мене сѣ известни, за да не оскърбявамъ едно малцинство, което ние уважаваме. Правата на това малцинство сѣ подхвърлени на една несигурност и разрешението на спороветѣ става често пѣти по единъ скандаленъ начинъ, а това говори за недоброствѣстност и за незащитане на законитѣ. Това става въ всички сѣдилища отъ подобно естество. Това, което на насъ не ни позволява да се обявимъ за предложението, както е направено, то не е продиктувано отъ съображения за лични нѣкакви си интереси — защото напоследъкъ и прѣдъ мюфтийскитѣ сѣдилища правната защита ще бѣде допускана и се допуска — но защото трѣбва да уважаваме институти въ нашата страна, защото трѣбва да уважаваме сѣдилищата, тѣй като е дошло крайно време да се създаде въ цѣла България единство въ законодателството, единство въ практиката. Не е безъ значение за българското гражданство да не знае точно на кого принадлежи правото на собственост. Българското законодателство трѣбва да се развива по такъвъ начинъ, че да има единство въ него; българскитѣ сѣдилища трѣбва да станатъ все повече и повече компетентни да разглеждатъ всички спорове. Така, както вървимъ, нѣма да бѣде далече денътъ, когато дори и компетентността на духовнитѣ сѣдилища, безъ разлика на вѣроизповѣдане, ще бѣде загубена. Прогрестътъ на България ще трѣбва да се изравни съ прогреса на всички свободни държави. Това, което има въ нашата страна, не съществува никѣде. Поне когато се касае за право на собственост, когато се касае за имуществени интереси, нека оставимъ българското сѣдилище да разглежда тия въпроси, нека да не спъваме българското законодателство и правосѣдието съ създаването у насъ на всѣкакви сѣдилища. Дошло е време България да се отърси отъ всичко онова, което въ началото е било създадено, било отъ подозрение, било отъ недостатъчна вѣра въ устройството на нашата страна. Съществуването на тия сѣдилища се дължи на недостатъчното довѣрие, че българското правосѣдие може да се издигне дотамъ, че да нѣма прѣдъ видъ нито националности, нито качеството на лицата.

Ония аргументи, които се изказаха въ полза на това предложение, не сѣ отъ естество да ме убѣдятъ, че отъ гледище на интереситѣ на българската държава трѣбва да направимъ това измѣнение въ гражданската процедура. Процедурата трѣбва да бѣде обща за всички български граждани. И азъ възставамъ срещу едно подобно предложение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ п. Янчевъ.

И. п. Янчевъ (з. в): Отказвамъ се. Нашата парламентарна група е взела решение всѣки да гласува по съвѣсть.

Нѣкой отъ събориститѣ: Та нима досега безсъвѣстно сте гласували?

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Кръстю д. Цвѣтковъ.

К. п. Цвѣтковъ (д): (Отъ трибуната) Положенията въ законопроекта за гражданското сѣдопроизводство, които

се приеха на първо и второ четене, действително опредѣлятъ процедурата, по която ще се разрешаватъ наследственитѣ и други спорове между лицата отъ мюсюлманско вѣроизповѣдане. Досегашниятъ редъ на нѣщата се измѣня, а пѣкъ остава въ сила чл. 344 отъ закона за наследствата, който опредѣля начина, по който наследяватъ лицата отъ мюсюлманско вѣроизповѣдане. Азъ смѣтамъ, че приетиятъ на първо и второ четене чл. 1 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство се явява фактически неприложимъ, защото когато единъ български подданикъ отъ мюсюлманско вѣроизповѣдане се обърне — следъ като този законъ влѣзе въ сила — къмъ българскитѣ граждански сѣдилища да му разрешатъ единъ споръ за наследство, съгласно чл. 344 отъ закона за наследството, българскитѣ сѣдия, мирови или окръженъ, ще трѣбва да приложатъ положенията на свещения законъ, Шериата. Какво предвижда Шериата, българскитѣ сѣдия не го знае, нито е длъженъ да го знае, защото не се изучава като специална дисциплина нито въ нашия Университетъ, нито въ западноевропейскитѣ университети, гдето мнозина отъ нашитѣ юристи сѣ свършили, нито най-после има една сѣдебна практика въ това отношение. И затова азъ намирамъ, че сега отмѣнението на чл. чл. 1218 до 1225 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство, безъ да е съгласуванъ той съ закона за наследството, безъ да е решено дали биха могли българскитѣ сѣдилища при това положение да прилагатъ Шериата, не само е неумѣстно, но е и неудобно. Би трѣбвало въпросътъ сега да остане въ това положение, въ което бѣше, като г. министърътъ на правосѣдието занимае комисията специално съ този въпросъ и българското народно представителство, ако намѣри за умѣстно, да измѣни закона за наследствата било по съображенията, поради които това измѣнение се направи въ Турция, било по съображения, че въ Шериата има несъобразности, които и самото турско население ги съзнава. Но дотогава би трѣбвало да остане старото положение, защото сега-засага българскитѣ сѣдилища фактически не могатъ да приложатъ чл. 1, защото нито сѣ изучавали Шериата, нито при държавенъ изпитъ имъ е искано да знаятъ неговитѣ постановления, нито фактически го знаятъ. Освенъ това Шериата не е преведенъ на български и, ако потърсите литература по него, не можете да я намѣрите.

Азъ смѣтамъ, че би трѣбвало законътъ за гражданското сѣдопроизводство, като процесуаленъ законъ, да се хармонира съ закона за наследствата.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Каранджуловъ.

И. Каранджуловъ (мак): Азъ ще говоря по този законопроектъ само отъ гледна точка на държавната политика. Съ признаването религиознитѣ права на турското население отъ страна на държавата още отъ началото, както въ Народното събрание, така и при наредбата на закона за гражданското сѣдопроизводство, не е направена никаква грѣшка, нито вреда и пакостъ на държавата: то е добре обмислено въ полза на населението. Цѣльта е била да се задържи това население въ границитѣ на държавата, понеже е полезно съ труда си, толкозъ повече, че болшинството отъ него сѣ българи, които не може, освенъ да останатъ пакъ българи.

Сега защо се иска следъ 50 години измѣнението? Ако въпросътъ бѣше да се тури още отначало цѣлото население въ държавата подъ единъ общъ знаменателъ на законитѣ — разбирамъ, но то е едно придобито право на турското, на мохамеданското население. Защо сега да му се отнема това право? Има ли нѣкоя въпиюща нужда за държавата? Преди всичко, ще се наскърби самото това население и по този начинъ ще се напакости на държавата, като се съчете това население, че е унижено, щомъ му се отнематъ права, на които то се е радвало досега. Отъ друга страна, на българския народъ е признато въ чужбина това качество, че той е единствениятъ въ Ориента толерантенъ народъ.

Е. Начевъ (д. сг): Не само въ Ориента, а и на Западъ.

И. Каранджуловъ (мак): И това е едно добро качество: българската държава може да се гордѣе съ това благо-разположение къмъ мюсюлманското население. Сега защо да се премахва и тази придобивка на българската държава? Има ли нѣкаква полза? Нѣма абсолютно никаква полза. Населението сега е така надъхано, че азъ си спомнямъ какъ прѣди нѣколко години дойдоха делегации тукъ при тогавашния министъръ-прѣдседателъ г. Цанковъ да искатъ да имъ се допусне да се преподава въ училищата имъ по

единъ часъ повече Коранътъ. Тѣ казваха: „Ако това право не ни се признае, ние всичкитѣ ще се изселимъ въ Турция“. Тѣ бѣха двадесетина помаци, стари хора, делегати на тамошното население. Отъ друга страна голѣмиятъ реформаторъ на турската държава — Гаази Мустафа Кемалъ самъ вече е раздѣлилъ религията отъ държавата. И не може да бѣде другояче, освенъ така да бѣде. И когато тоя въпросъ ще узрѣе между нашитѣ помаци, тогава самото население, което сега гледа, така да се каже, съ фанатизъмъ на този въпросъ и се грижи да си запази това свое придобито право, ще се събуди и ще признае, че държавата си е държава, а религията е отдѣлно отъ държавата и, слѣдователно, всичкитѣ членове на държавата ще се подчиняватъ на държавнитѣ закони. Ето защо азъ искамъ да си остане старото положение (Нѣкои отъ сговориститѣ ржкоплѣскагъ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще се гласува.

Х. Баралиевъ (с. д): Съгласно чл. 39 отъ правилника, на трето четене могатъ да се гласуватъ само прибавки и поправки. Това не е нито прибавка, нито поправка, а е разрешаване на единъ въпросъ по сѣщество — отхвърляне на едно решение, което Народното събрание е взело по сѣщество на второ четене.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представители! Ще кажа нѣколко думи най-напредъ по формалния въпросъ, който повдигна г. Баралиевъ. Г. Баралиевъ не е правъ. На трето четене не могатъ да се разглеждатъ на ново ония прибавки или поправки, които сѣ били правени на второ четене и сѣ били отхвърлени. При второто четене по чл. 1 не е правено предложение въ този смисълъ, въ който се прави сега отъ г. Димитъръ Яневъ. Предложението на г. Яневъ се отнася до едно измѣнение на единъ членъ, приетъ на второ четене, то е едно ново предложение, следователно, съгласно правилника, може да се гласува на трето четене.

Сега по самото сѣщество на въпроса. Комисията, когато е приемала сегашната редакция на чл. 1 отъ законопроекта, се е ръководила само отъ правни съображения. Сега тукъ, въ Народното събрание, се изтъкватъ съображения отъ държавенъ и другъ характеръ.

Д. Яневъ (д. сг): И отъ религиозенъ характеръ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Азъ предоставямъ на народното представителство да прецени тия съображения, и ако тѣ го убедятъ, да гласува за предложението на г. Димитъръ Яневъ. Въпросъ на довърне по този въпросъ азъ нѣма да правя. Обаче ако това предложение се приеме, въ текста на казанитѣ членове ще трѣбва да се направятъ нѣкои редакционни поправки, за да се съгласува съ сега действащитѣ закони.

Председателствуващъ А. Христовъ: Понеже предложението на г. Хафузъ Садкъ Алиевъ се включва въ предложението на г. Димитъръ Яневъ, ще положи на гласуване предложението на г. Димитъръ Янева, което е въ смисълъ, къмъ чл. 1 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство да бѣде прибавена следната забележка: „Чл. чл. 1222 до 1225 включително отъ досегашния законъ за гражданското сѣдопроизводство оставатъ въ сила“.

Които приематъ това предложение на г. Димитъръ Яневъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои сговористи)

Х. Баралиевъ (с. д): Малцинство е.

Нѣкой отъ дѣсницата: Болшинство е.

Г. Василевъ (д. сг): Азъ го оспорвамъ. Не е болшинство.

К. Маноловъ (зан): И азъ го оспорвамъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще се провѣрятъ гласовѣтѣ, щомъ като се оспорва.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Явно болшинство.

Е. Начевъ (д. сг): Да се гласува противното.

Председателствуващъ А. Христовъ: Настоявате ли, че е малцинство?

Х. Баралиевъ (с. д): Настоявамъ, че бѣше малцинство.

Г. Василевъ (д. сг): Малцинство бѣше.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Оставете.

Г. Василевъ (д. сг): Нѣма какво да мълчимъ. Азъ моля да се провѣри вотътъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Добре. Ще гласуваме втори пѣтъ.

Г. Василевъ (д. сг): Да се провѣри вотътъ. Азъ твърдя, че бѣше малцинство. Оспорвамъ, че бѣше болшинство.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Защото не го видѣхте.

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще се гласува втори пѣтъ.

Моля, които приематъ предложението на г. Димитъръ Яневъ, да вдигнатъ ржка.

Моля г. г. квесторитѣ да провѣрятъ.

Квесторъ Е. Начевъ: (Следъ преброяване гласовѣтѣ) Болшинство е, г. председателю!

Председателствуващъ А. Христовъ: Мнозинство, Събранието приема. (Ржкоплѣскания)

Текстовѣтѣ на чл. 1222—1225 включително отъ досегашния законъ за гражданското сѣдопроизводство ще се поставятъ като забележка подъ чл. 1 отъ новия законъ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Като за сѣдебнитѣ мита се каже, че ще се внасятъ въ мѣстнитѣ клонове на Българската народна банка, вмѣсто въ мѣстното окръжно ковчежничество, и като за решенията се каже, че ще се привеждатъ въ изпълнение отъ сѣднитѣ-изпълнители, вмѣсто отъ сѣдебнитѣ пристави.

Х. Баралиевъ (с. д): Малцинство бѣше, г. председателю. Вие не провѣрихте колко сѣ гласовѣтѣ.

Д. Даскаловъ (з. в): Провѣрете гласовѣтѣ, г. председателю!

Х. Баралиевъ (с. д): Не броихте колко гласа сѣ и колко души присѣдствуватъ, за да се види, има ли болшинство или нѣма болшинство. Така не може!

П. Петковъ (зан.): Квесторитѣ трѣбваше да броятъ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Явно болшинство бѣше. Защо си кривите душата? Щомъ гласувахъ и нѣкои отъ опозицията, нѣма какво повече да се спори.

Д. Дрънски (д): Но отъ болшинството не гласувахъ мнозина.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представители! За да може законътъ за гражданското сѣдопроизводство да добие по-свършена форма, като се поправятъ ония непълноти, които бѣха изтъкнати при второто му четене и като се взематъ предъ видъ мненията, изказани въ печата или въ изпратенитѣ до министерството или до комисията изложения, следъ приемането му на второ четене азъ и членоветѣ на комисията намѣрихме за добре да прегледаме и да преценимъ най-внимателно всички тия нови забележки и предложения.

Сега по реда на членоветѣ азъ ще предложа на вашето внимание и прѣценка ония отъ тѣхъ, за които ние намѣрихме, че трѣбва да бѣдатъ взети предъ видъ.

По чл. 13, както знаете, на второ четене, по предложение на г. Андреевъ, се прие да се направятъ подсѣдни на мировитѣ сѣдилища и исковетѣ за установяване на граници и за поставяне на гранични знаци. Комисията намѣри, че понятието „опредѣляне на граници“ е така широко, че тия искове може да обхващатъ, и действително често обхващатъ, и искове за собственост на недвижими имоти, стойността на които превъзхожда подсѣдността на мировитѣ сѣдилища. Поради това комисията намѣри, че не ще бѣде правилно, ако тия искове за опредѣляне на граници се оставятъ подсѣдни на мировитѣ сѣдилища и затова, въ съгласие съ комисията, азъ предлагамъ въ точка 4 на чл. 13 да се заличатъ думитѣ „за опредѣляне на граници и“. Значи, по този пунктъ ще останатъ подсѣдни на мировитѣ

сждилища исковетъ за поставяне на гранични знаци, именно ония искове, за които се говори въ чл. 34 отъ закона за имуществата, собствеността и сервитутитъ. Тамъ подсъждността на тѣзи искове не е опредѣлена и често пѣти може да става споръ на кой сждъ тѣ сж подсъждни. Занапредъ такъвъ искъ ще бжде подсъжденъ на мировитъ сждилища.

Н. Пждаревъ (д. сг): Г. министре! На трето четене не може да се измѣни прието отъ Народното събрание предложение на второ четене.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: Не се измѣня цѣлото.

Н. Пждаревъ (д. сг): Комисията е отишла много далечъ.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: Не се измѣня цѣлото предложение, а се прави частичнo измѣнение.

Предложението е следното: (Чете) „Въ приетата на второ четене г. 4 да се заличатъ думитъ: „за опредѣляне на граници и“, а въ края на сжщата въ скоби да се прибавятъ думитъ: „чл. 34 отъ закона за имуществата, собствеността и сервитутитъ“.

Н. Пждаревъ (д. сг): Целта е, значи, да се намали компетенцията на мировия сждия.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. Пждаревъ! Когато по такъвъ важенъ законъ на второ четене се правятъ инициативно предложения, често ставатъ грѣшки, които трѣбва да се поправятъ на трето четене. Затова е именно и третото четене.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното предложение отъ г. министра на правосѣдието по чл. 13, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: Както знаете, при второ четене станаха разисквания по чл. 26. Чл. 26 се отнася до новата процедура по молби за възстановяване на владение, отнето по скритъ или насилственъ начинъ. При второто четене се повдигна въпросъ, въ свръзка съ алинея втора на този членъ, да се намѣри една редакция, при която изрично да се посочи, че мировиятъ сждия е длъженъ да разпита и виновното лице, т. е. лицето, което насилствено или по скритъ начинъ е отнело владението. Въ изпълнение на това пожелание на народното представителство се предлага следната поправка на алинея втора на чл. 26.

В. Кознички (нац. л): По желание на комисията.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: Изказа се пожелание отъ народното представителство. — (Чете) „Въ алинея втора изречението: „провърява изложенитъ въ нея обстоятелства по какъвто начинъ намѣри за добре“ да се измѣни така: „Провърява по какъвто начинъ намѣри за добре изложенитъ въ нея обстоятелства, като взема по тѣхъ и обясненията на нарушителя, ако той е известенъ“.

К. Кънчевъ (д. сг): Въ такъвъ смисълъ се изказа народното представителство при второто четене на законопроекта.

В. Кознички (нац. л): Азъ говорихъ върху това.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: Да.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното предложение отъ г. министра на правосѣдието по чл. 26, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представители! Въ алинея втора на чл. 39 се постановява, че не се прави, както бѣше досега, съобщение до странитъ за неприжтственитъ решения. Каго се взеха предъ видъ възраженията, които се направиха въ печата по тази наредба, а именно, че могатъ да ставатъ злоупотрѣбления и да се злоупотреби страната, която, по една или друга причина, не е присѣствувала при разглеждане на дѣлото, било по болестъ или друга причина, а често пѣти, може би, и поради това, че призовката е криво вржчена, комисията реши въ алинея втора на този членъ следъ думата „решението“ да се прибавятъ думитъ: „или отъ съобщаването му на неприжтствувалата страна, когато е неприжтствено“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното предложение отъ г. министра на правосѣдието

по чл. 39, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 43. Както знаете, споредъ наредбата на чл. 43, решенията на мировитъ сждилища до 3.000 л. подлежатъ само на обжалване по сжщество. Значи, по дѣла съ цена на иска до 3.000 л. ще има само две инстанции по сжщество и нѣма да има касационно обжалване. Така е прието въ законопроекта. Съюзътъ на адвокатитъ, обаче, прави предложение — пѣкъ и въ печата се изказа мнение — сумата 3.000 л. да се увеличи на 5.000 л. Въ този смисълъ и азъ правя предложение, понеже намирамъ изтъкнатитъ отъ Съюза на адвокатитъ съображения за основателни.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното предложение отъ г. министра на правосѣдието, въ чл. 43 цифрата „3.000“ да стане „5.000“, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: Въ свръзка съ току-що приетата наредба налага се и въ алинея втора на чл. 44 цифрата „3.000“ да стане „5.000“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното предложение отъ г. министра на правосѣдието по чл. 44, въ алинея втора цифрата „3.000“ да стане „5.000“, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 50. Думата „агентства“ да се замѣни съ „легации“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното предложение отъ г. министра на правосѣдието по чл. 50, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 88. Изказа се мнение и се направи искане, щото на алинея последна на този членъ, въ която се казва, че правилото за приподписване отъ адвокатъ на исковитъ молби не е задължително за ония ищци, които иматъ юридическо образование, да се даде по-сполучлива редакция, като при това се разшири въ смисълъ, щото държавнитъ учреждения и държавнитъ банки, а сжщо и акционернитъ и кооперативнитъ дружества, които иматъ сждебна служба, завеждана отъ лице съ адвокатска правоспособност и тѣ да се освобождаватъ отъ казаното задължение. Понеже това искане е напълно основателно, азъ правя следното предложение: последната алинея на чл. 88 да се измѣни така: (Чете) „Това правило не е задължително за ищцитъ, които иматъ адвокатска или сждииска правоспособност, а сжщо и за държавнитъ банки, общественитъ учреждения и акционернитъ или кооперативнитъ дружества, които иматъ своя служба по сждебни дѣла, изпълнявана отъ лица съ адвокатска правоспособност“.

Д. Богдановъ (д): Г. министре! При второто четене на законопроекта, когато се разглеждаше главата за доказателствата, повдигнахме въпросъ за частнитъ актове, когато трѣбва да се подписватъ отъ неграмотни лица, че трѣбва да носятъ отпечатъкъ отъ прѣста имъ за доказателство, и Вие обещахте да внесете нужната хармония, обаче така си остана. Тукъ се говори за искови молби, а не изискваме отпечатъкъ отъ прѣста, оставяме старото положение.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: Тукъ не е нужно да се измѣни старото положение. Отпечатъкътъ отъ прѣстъ е необходимъ при подписване на документи, за да се гарантира тѣхната автентичност. При исковата молба, може да остане старото положение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ предложението на г. министра по чл. 88, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Министръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 92. Както знаете, на второ четене приехме въ предпоследната алинея на този членъ предъ думата „преписъ“ да се прибавятъ думитъ „завѣренъ отъ нея“, т. е. отъ страната. Сжщото допълнение трѣбва да се направи и въ пунктъ 1 на сжщия членъ, като предъ думата „преписъ“ пакъ се прибавятъ думитъ „завѣренъ отъ страната“, за по-голяма яснота. Значи, странитъ иматъ право да представятъ документитъ по дѣлото или въ оригиналъ, или въ завѣренъ отъ страната преписъ, или пѣкъ въ извъѣчение. Така че, за да се постави пунктъ 1 на чл. 92 въ съгласие съ предпоследната алинея на сжщия

членъ, която измѣнихме на второ четене, налага се това допълнение въ пунктъ 1.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ предложението на г. министра по чл. 92, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 94. Както знаете, при разискванията на второ четене, по предложението на г. Марулевъ, Народното събрание изказа желание, точка 2 на членъ 94 да се зачеркне и да се предвиди като точка 2 на чл. 96. Това не можа да стане тогава, защото бѣхме гласували вече чл. 94. Въ изпълнение на изказаното тогава желание на народното представителство азъ правя следното предложение: (Чете) „Точка втора на чл. 94 да се заличи, като следващитѣ точки измѣнятъ съответно нумерацията си.“

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното отъ г. министра предложението по чл. 94, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Въ свръзка съ току-що приетото предложение по чл. 94 налага се да се направи следното допълнение въ чл. 96: (Чете) „Следъ точка първа да се прибави следната нова точка втора, като идващитѣ следъ нея точки измѣнятъ нумерацията си: 2. Когато е подадена не стъ самия ищецъ, а отъ друго лице въ качество на неговъ представителъ, безъ то да е приложило къмъ молбата надлежното пълномощно, което е имало въ деня на нейното подаване.“

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ предложението на г. министра по чл. 96, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Извинявайте за малко, г. министре.

Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! По поводъ решението, което Народното събрание взе вчера за продължение заседанията му до 27 януарий 1930 г. включително, получихъ отъ Негово Величество телеграма съ следното съдържание: (Чете) „Одобрявамъ предложението за продължение заседанията на третата редовна сесия на XXII-то обикновено Народно събрание до 27 януарий 1930 г. включително. Царьтъ“.

Издаденъ е и надлежниятъ указъ: (Чете)

„У К А З Ъ
№ 9.

НИЕ БОРИСЪ III

Съ Божия милостъ и народната воля

Царь на Българитѣ

По предложението на Нашия председателъ на Министерския съветъ и министъръ на вътрешнитѣ работи и народното здраве, представено Намъ съ доклада му отъ 26 декемврий 1929 г. подъ № 1732 и възъ основа на чл. 129 отъ конституцията,

Постановихме и постановяваме:

I. Да се продължатъ заседанията на III-та редовна сесия на XXII-то обикновено Народно събрание до 27 януарий 1930 г. включително.

II. Изпълнението на настоящия указъ възлагаме на Нашия председателъ на Министерския съветъ и министъръ на вътрешнитѣ работи и народното здраве.

Издаденъ въ София на 26 декемврий 1929 г.

Съгласно телеграмата на Негово Величество Царя и по решение на Министерския съветъ, въ качеството му на царски намѣстникъ,

Председателъ на Министерския съветъ: (п) А. Ляпчевъ.

Председателъ на Министерския съветъ,

Министъръ на вътрешнитѣ работи и народното здраве:

(п) А. Ляпчевъ“

Председателствуващъ А. Христовъ: Продължавайте, г. министре.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Въ свръзка съ допълнението, което се направи на чл. 96, налага се въ следващия чл. 97 думата „седемъ“ да се замѣни съ думата „осемъ“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ това предложение на г. министра по чл. 97, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 103 се повдигна въпросътъ, какъ да се опредѣля цената на иска при спорове за съществуването, унищожаването или продължаването на договоръ за наемъ. Споредъ досега действащия законъ, а също и споредъ настоящия законопроектъ, цената на тѣзи искове се опредѣля споредъ годишния наемъ. Противъ това се прави възражението, че може искътъ да се отнася за договоръ, срокътъ на наема по който е единъ месецъ, три месеца или въ всѣки случай по-малкъ отъ една година. Несправедливо е при такива искове цената на иска да се опредѣля споредъ годишния наемъ.

За да се внесе справедливостъ въ тази материя, предлагамъ точка пета на чл. 103 да се измѣни така: (Чете) „При споръ за съществуването, унищожаването или продължаването на договоръ за наемъ, цената на иска се опредѣля споредъ размѣра на наема за договорния срокъ или споредъ размѣра на наема за остатъка отъ договорния срокъ, ако изпълнението на договора е започнало. Обаче въ всѣки случай цената на иска не може да бѣде по-малка отъ размѣра на месечния наемъ.“

Значи, ако се иска унищожението на единъ договоръ за наемъ, който не е почналъ да се прилага, цената на иска ще се опредѣли споредъ размѣра на наема за договорния срокъ; ако, обаче, договорътъ е почналъ да се прилага и следъ неговото прилагане се иска неговото унищожение, тогава цената на иска се опредѣля споредъ размѣра на наема за остатъка отъ договорния срокъ.

Х. Баралиевъ (с. д): Ако договорътъ е за 5 години?

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Общо правило е, че цената на иска при искове за съществуването и за унищожаването на единъ договоръ се опредѣля споредъ размѣра на договорното задължение. Обаче когато договорътъ е туренъ въ изпълнение, ще бѣде несправедливо при опредѣлянето цената на иска да не се спадне наемътъ за изминалото време. Ако договорътъ не е туренъ въ изпълнение, тогава цената на иска ще се опредѣля споредъ размѣра на наема за договорния срокъ.

П. Петковъ (зан): Ако договорътъ е за 5 години?

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Какво отъ това?

Д. Дрънски (д): Има нѣщо опасно въ връзка съ закона за задълженията и договоритѣ.

Ц. Пупешковъ (д. ст): Тукъ се прави една отстъпка. Смята се, че спорното право ще бѣде само за остатъка отъ договорния срокъ. Въ това отношение не се взема вече презумптивно и изтеклиятъ договоренъ срокъ за цена на иска, а само онова, което остава.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното отъ г. министра на правосъдието предложение по чл. 103, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Въ точка 2 на чл. 169 е казано: (Чете) „Когато правото на недвижимъ имотъ се основава на спокойно, безспорно и непрекъснато владение или ползуване въ течение на установения отъ закона давностенъ срокъ.“ Думитѣ „или ползуване“ сж излишни, щомъ преди това се говори за владение, което е едно общо понятие.

Ето защо правя предложение въ точка 2 на чл. 169 думитѣ „или ползуване“ да се зачеркнатъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното предложение по чл. 169, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 170. Най-напредъ ще трѣбва да се направи една граматическа поправка въ алинея втора на точка първа отъ този членъ, кждето е казано: (Чете) „Начало на писмено доказателство се счита всѣко писмо, което изхожда отъ страната, противъ която се противопоставя.“ Тукъ вмѣсто „противъ която“, трѣбва да се каже: „на която“.

Въ алинея втора на точка 1, въ сравнение съ сега действащия законъ за гражданско съдопроизводство, комисията е направила едно измѣнение, като, вмѣсто думитѣ

„или отъ лицето, което тя застъпва“, е поставила думитъ „или отъ нейния праводател“. Отъ много страни се изтъкна, че думата „праводател“ тукъ е едно ново правно понятие, което ще даде поводъ за нови тълкувания на тази наредба, която се прилага отъ нашитъ съдилища вече десетки години. И понеже по тази наредба на чл. 326 отъ сега действащия законъ за гражданското съдопроизводство има една установена касациска практика, намъри се, че ще бъде добре да се върнемъ къмъ стария текстъ и, вмѣсто „отъ нейния праводател“, да си остане, както е било по-рано, „или отъ лицето, което тя застъпва“. Въ този смисълъ и правя предложение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ на правенитъ предложения по чл. 170, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 208, наредбата на който се отнася до опредѣлянето възнаграждението на свидетелитъ и на преводачитъ. За да се съкрати работата на съдилищата по въпроси, които не представляватъ особена важностъ, предлагамъ къмъ този членъ да се предвиди нова алинея — трета, съ следния текстъ: (Чете) „Опредѣленията на съда относно тѣзи възнаграждения не подлежатъ на обжалване“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ на правеното предложение по чл. 208, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Въ съгласие съ току-що приетото предложение, ще трѣбва и въ края на последното изречение на чл. 227 да се прибави следното постановление: (Чете) „Опредѣленията на съда относно това възнаграждение не подлежатъ на обжалване“. Чл. 227 се отнася до опредѣляне възнаграждението на околнитъ люде.

В. Кознички (нац. л): По сѣщитъ съображения, както по-рано.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Да.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ на правеното предложение по чл. 227, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представители! Въ последното изречение на чл. 235 се говори за „служашъ“. Съ този терминъ „служашъ“ ние замѣнихме единъ съвършено несполучливъ терминъ въ действащия законъ — „приставникъ“. Споредъ терминологията на нашия търговски законъ, по-правилно ще бъде, ако думата „служашъ“ се замѣни съ думитъ: „търговски помощникъ“. И наистина, въ този членъ се казва: (Чете) „Кореспонденцията съ трето лице може да се поиска само въ случая, когато това лице е вземало участие въ качеството на служашъ, на комисионеръ или пъкъ на посредникъ при договора, който служи като основание на иска или на възражението“. Явно е, че подъ думата „служашъ“ тукъ не може да се разбира такъвъ служашъ, какъвто се разбира въ обикновения езикъ, а трѣбва да се разбира търговски помощникъ. Въ този смисълъ и правя предложение.

Д. Богдановъ (д): Или на страната.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: То се разбира отъ само себе.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ на правеното предложение по чл. 235, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: При второто четене на законопроекта г. Павловъ повдигна въпросъ относно редакцията на чл. 248. Г. Павловъ много намѣсто забеляза, че редакцията на този членъ, който се прилага у насъ повече отъ 20 години, е такава, че буди недоумение за това, какво се иска да се каже съ нея. Азъ направихъ справка въ оригинала, откъдето е заимствуванъ този членъ, и намѣрихъ, че тамъ редакцията е малко по-друга, отколкото редакцията на нашия чл. 248. Смисълътъ на съответния членъ на руския законъ за гражданското съдопроизводство е следниятъ: документи, които сѣ съставени въ чужда държава при спазване на формитъ, които се изискватъ споредъ мѣстния законъ за тѣзи документи, се считатъ законни по тѣхната форма, макаръ и да не сѣ съгласни съ изиска-

нията на законитъ въ държавата, където се представятъ. Въ този смисълъ трѣбва да се даде по-сполучлива редакция на чл. 248 и за това правя предложение чл. 248 да се измѣни така: (Чете)

„Документи, които сѣ съставени въ чужда държава съ спазване на формитъ, изисквани отъ мѣстния законъ, се признаватъ за законни по своята форма, макаръ тази последната да не е съобразна съ изискванията на българските закони“.

Значи, само отъ формално гледище такива документи ще се считатъ за законни, но по тѣхното съдържание тѣ могатъ да бъдатъ атакувани въз основа на нашитъ закони.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ на правеното предложение по чл. 248, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 256. Думата „установения“ да се замѣни съ „условения“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ на правеното предложение по чл. 248, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 271. Г. г. народни представители! Въ п. 2 на този членъ е казано: (Чете) „При спорове, които иматъ връзка съ интереситъ на непълнолѣтни и на други лица, намиращи се подъ настоящитъ, освенъ ако има постановление отъ роднинския съветъ, което дава право на настояника да предлага клетва“. Явно е, че тукъ се иматъ предъ видъ случаи, когато страната по дѣлото е непълнолѣтна. За точностъ и ясностъ това би трѣбвало да се каже изрично и за това азъ предлагамъ думитъ: „които иматъ връзка съ интереситъ на непълнолѣтни и на“ да се замѣнятъ съ думитъ: „по които сѣ страни непълнолѣтни и“.

В. Кознички (нац. л): Досега така е прилагано, безъ да е казано.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Това е една по-прецизна редакция на тази мисълъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ на правеното предложение по чл. 271, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Въ чл. 278 трѣбва да се направи една редакционна поправка. Последното изречение на този членъ почва съ думата „обаче“, но тя е съвършено излишна, понеже нѣма никакво изключване отъ това, което се говори въ първото изречение. Тукъ е казано: (Чете) „Клетвата съставлява доказателство само за или противъ оногova, който я е предложилъ, а сѣщо за или противъ наследницитъ му или лицата, които сѣ встъпили въ неговитъ права“. Следъ това думата „обаче“ се махва и става така: (Чете) „Клетвата, която е предложилъ единъ отъ солидарнитъ кредитори, издѣлжава длѣжника само за припадката се на този кредиторъ частъ“. Тѣй че предложението ми е въ този членъ думата „обаче“ да се зачеркне.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ на правеното предложение по чл. 278, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 305. Г. г. народни представители! При второто четене на този членъ се изтъкна, че ще трѣбва да се опредѣли срокъ, въ който странитъ могатъ да направятъ своитъ бележки по протокола на огледа. Въ сегашния текстъ на този членъ не е казано кога и въ какъвъ срокъ този протоколъ се изготвя и кога странитъ иматъ право да направятъ възраженията си. А въ единъ отъ последващитъ членове се казва, че страната, която не е направила бележка по протокола за огледа, не може въ сѣдебно заседание да прави възражения. Въ изпълнение на изказаното желание на народното представителство сега азъ предлагамъ къмъ чл. 305 да се прибави следната втора алинея: (Чете) „Протоколътъ за извършения огледъ се изготвя въ седмодневенъ срокъ. Странитъ могатъ най-късно до три дни отъ изтичането на този срокъ или отъ деня на действителното изготвяне на протокола, ако то е станало по-късно отъ опредѣления въ този членъ срокъ, да направятъ бележкитъ си противъ неговото съдържание“. Тази наредба е необходима, за да могатъ странитъ да знаятъ въ какъвъ срокъ да правятъ своитъ бележки, за да не се изправятъ предъ изненади.

А. Томчевъ (д. сг): Ако въ седмодневния срокъ не бжде изготвенъ протоколътъ, какъ ще знае страната за окончателното му изготвяне, за да не пропусне тридневния срокъ?

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Ще отиде въ казания срокъ при съдния, който е правилъ огледа, и ще направи справка.

А. Томчевъ (д. сг): Добре е да се каже, ако протоколътъ е изготвенъ следъ седмодневния срокъ, да се съобщава на странитѣ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Странитѣ ще трѣбва да се интересуватъ и въ тридневния срокъ следъ действителното изготвяне на протокола да направятъ бележитѣ си.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ направеното предложение по чл. 305, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представители! Въ връзка съ току-що приетото допълнение на чл. 305 налага се въ чл. 307 следното измѣнение: думитѣ „при извършването на огледа“ да се зачеркнатъ, а въ края на текста да се прибавятъ думитѣ: „въ посочения въ алинея втора на чл. 305 срокъ“. Сега въ чл. 307 е казано: (Чете) „Протоколътъ за огледа се прочита въ заседанието на съда и на странитѣ се позволява да даватъ устнитѣ си обяснения, безъ да иматъ право да възразяватъ противъ онова, което е удостоверено въ протокола на огледа и за което при извършването на огледа не е била направена никаква бележка отъ тѣхъ“.

Понеже бележитѣ се правятъ следъ изготвянето на протокола, налага се съответното измѣнение на този членъ, за да го поставимъ въ съгласие съ току-що приетото допълнение на чл. 305.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното предложение по чл. 307, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

(Председателското мѣсто се заема отъ председателя)

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 363. Както знаете, при приемането на чл. 8 отъ закона за гражданското съдопроизводство на второ четене се повдигна въпросътъ, какъ трѣбва да се постѣпи въ случая, когато въ Върховния административенъ съдъ има дѣло по въпросъ, който има преюдициално значение по отношение на дѣлото, което се разглежда въ гражданския съдъ. Както си спомняте, тогава се направи следното разграничение: ако Административниятъ съдъ се е произнесълъ по единъ въпросъ, който има преюдициално значение за решението на дадено дѣло въ гражданския съдъ, решението на Административния съдъ, като издадено отъ компетентенъ съдъ, е задължително за гражданския съдъ. Когато предъ Административния съдъ не е заведено дѣло за незакономѣрността на даденъ административенъ актъ и страната нѣма възможностъ да го заведе, понеже, да речемъ, е пропуснала срока, тогава гражданскиятъ съдъ е компетентенъ, е властенъ самъ да се произнесе за закономѣрността или незакономѣрността на административния актъ, който служи за основа на иска на страната. Когато, обаче, въ Административния съдъ има висещо дѣло, тогава, както се изтъкна отъ г. Пупешковъ, може да се направи отводъ по чл. 363, алинея последна, която гласи така: (Чете) „Въ сѣщия срокъ ответникътъ може да предави отводъ за спиране на дѣлото, когато въ сѣщия или другъ съдъ по сѣщество или по касационенъ редъ се разглежда дѣло по сѣщия предметъ между сѣщитѣ страни и на сѣщото основание, или дѣло, което има тѣсна връзка съ предявения искъ“.

Но понеже се направи възражение, че тукъ подъ думитѣ „другъ съдъ“ може да се разбира само граждански съдъ, то за ясностъ азъ предлагамъ да се прибави накрая на втората алинея следното изречение: (Чете) „Сѣщия отводъ“ — за спиране на дѣлото — „може да предави и всѣка една отъ странитѣ, когато въ Върховния административенъ съдъ се разглежда дѣло, което има тѣсна връзка съ предявения искъ и отъ решаването на което може да зависи изходътъ на дѣлото по този искъ“. Съ тази прибавка се внася опредѣленостъ и ясностъ въ тази твърде важна материя.

Председателъ: Които приематъ предложеното допълнение на чл. 363, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 366. Думата „по“ да се замѣни съ „поради“.

Председателъ: Които приематъ предложеното измѣнение по чл. 366, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Въ чл. 380 е казано: (Чете) „Възбраната следва недвижимия имотъ. Запорътъ следва движимата вещь, само когато прехвърлянето е станало безвъзмездно или недобросѣвѣстно“. Както е редактиранъ този членъ накрая, се разбира, че прехвърлянето трѣбва да е недобросѣвѣстно. Прехвърлянето отъ страна на продавача винаги е недобросѣвѣстно, защото той знае, че вещьта му е сложена подъ запоръ. Смыслътъ на наредбата, обаче, е, че купувачътъ трѣбва да действа недобросѣвѣстно и затова думата „недобросѣвѣстно“ трѣбва да се замѣни съ думитѣ: „когато приобретателътъ е знаелъ за запора“.

Д-ръ Ц. Дяковъ (д. сг): Какъ е текстътъ на предложението?

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Думата „недобросѣвѣстно“ се замѣни съ думитѣ: „когато приобретателътъ е знаелъ за запора“.

Председателъ: Които приематъ предложената поправка на чл. 380, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Д. Каранешевъ (д): Но ако прехвърлянето е станало възмездно и купувачътъ е знаелъ, че имотътъ е подъ възбрана?

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Та тъкмо този случай се има предъ видъ. Когато тъкъ прехвърлянето е безвъзмездно, тогава ще имаме втория случай, за който се говори въ сѣщата наредба. Затова въ члена е казано „безвъзмездно или“, а не „и“.

Д. Каранешевъ (д): Добре.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 385. Г. г. народни представители! Въ този членъ трѣбва да се направятъ следнитѣ поправки:

Въ втория редъ на текста думата „му“ да се изхвърли. Това е една редакционна поправка.

Въ този членъ се говори за „лична отговорност“. Както знаете, ние имаме гражданска и наказателна отговорност. Тукъ подъ лична отговорностъ се разбира наказателна отговорност. Тѣй че думата „лична“ трѣбва да се замѣни съ „наказателна“. И тогава чл. 385 ще добие следната редакция: „Когато се наложи възбрана върху спорния имотъ, на владѣльца се забранява, подъ страхъ на наказателна и имуществена отговорност“, и т. н.

Председателъ: Моля, които приематъ предложенитѣ поправки къмъ чл. 385, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 386.

Последното изречение на този членъ, г. г. народни представители, гласи така: (Чете) „Ищецътъ може да иска друго или допълнително обезпечение само тогава, когато условиятѣ имотъ или частъ отъ него не е налице“. Тукъ е употребенъ изразътъ „условиятѣ имотъ“ — единъ изразъ много несполосанъ. Азъ моля думитѣ: „условиятѣ имотъ“ да се замѣнятъ съ думитѣ „посочениятъ въ договора имотъ“.

Председателъ: Които приематъ предложената поправка въ чл. 386, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 388.

Въ този членъ, г. г. народни представители, предлагамъ следнитѣ поправки. Думитѣ: „случая, посоченъ въ чл. 384“, да се замѣнятъ съ думитѣ: „случаитѣ, посочени въ чл. чл. 384 и 386“.

Освенъ това, моля да се прибави и следната нова алинея: „Когато обезпечението се състои въ налични пари, постѣпва се споредъ наредбата на алинея втора на чл. 477“. А както знаете, въ този членъ е казано, че тѣзи пари се внасятъ въ Българската земеделска банка или въ Българската централна кооперативна банка. Въ тази алинея става само едно позоваване на този членъ. И това допълнение трѣбва да стане, за да се знае, когато обезпечението е въ пари, какъ трѣбва да се постѣпва.

Председателът: Които приемат предложените поправки и добавки към чл. 388, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 392. Въ този членъ, г. г. народни представители, предлагамъ следъ думитъ: „Българската земеделска банка“ да се поставятъ думитъ „или Българската централна кооперативна банка“.

Следъ това моля да се прибави следната втора алинея, върху която обръщаме вашето внимание. (Чете) „Когато се налага заповъ върху необрани произведения на земеделско стопанство, които подлежатъ на лесно разваляне, съдътъ може да разреши продажбата имъ да се извърши по доброволенъ начинъ при спазване на установенитъ пазарни или борсови цени на деня на продаването, ако такива има“.

Едно пояснение. Въ изпълнителното производство има наредби, които посочватъ какъ трѣбва да се постъпва, когато се налага заповъ върху необрани произведения. Обаче въ отдѣла за обезпечението не е казано какъ трѣбва да се постъпва, когато за обезпечение на искъ се налага заповъ върху необрани произведения, а особено на такива необрани произведения, които подлежатъ на скорошно разваляне, като, напр., розитъ. Вие знаете, че цѣвналитъ рози трѣбва да се бератъ овреме, защото ако не ги оберете своевременно, подлежатъ на бързо разваляне. Ако за обезпечение на искъ е наложенъ заповъ върху необрани рози...

Нѣкой отъ земеделцитъ: Така е и съ тютюнитъ.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: ... или на необрани тютюни, съдътъ трѣбва да има право да постанови, щото тия скоро развалящи се необрани плодове да се продаватъ по доброволно съгласие. Обаче въ случая трѣбва да се посочи и какъ ще се опредѣля тѣхната цена. Не може да има споръ, че за тѣзи продукти има установени пазарни цени, както е, напр., случаятъ съ розитъ — ще трѣбва продаването имъ по доброволно съгласие да става по установенитъ пазарни цени или пъкъ по борсовитъ цени въ деня на продажбата, ако има такива. Въ този смисълъ е моето предложение.

Председателът: Които приемат предложените поправки къмъ чл. 392, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 421. Думата „разрешаване“ на двѣтъ мѣста да се замѣни съ „решаване“.

Председателът: Които приемат предложеното измѣнение по чл. 421, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 473. Ще моля въ този членъ навредъ думата „гарантия“ да се замѣни съ думата „обезпечение“, както тя е замѣнена въ цѣлия законопроектъ.

Председателът: Които приемат предложената поправка по чл. 473, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 477. Г. г. народни представители! Както знаете, ние приехме, когато обезпечението се състои въ налични пари, паритъ да се влагатъ освенъ въ Българската земеделска банка, и въ Българската централна кооперативна банка. Обаче изтъква се сега, че ако оставимъ само Българската централна кооперативна банка, а не поставимъ и кредитираниотъ отъ нея популярни банки, ние ще отнемемъ на тия банки едно право, което имъ е дадено съ закона за Централната кооперативна банка. За да се запази съществуващото положение, правя следното предложение: съюзътъ „или“ следъ думитъ „Земеделска банка“ да се зачеркне и вмѣсто него да се постави запетая, а следъ думитъ „Кооперативна банка“ да се прибавятъ думитъ „или кредитираниотъ отъ нея прѣко или непрѣко популярни банки“.

Р. Василевъ (д. сг): Добре.

Председателът: Които приемат предложените поправки и прибавки по чл. 477, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 480. Този членъ се отнася за новия видъ протоколи, тѣ наречениотъ стенографски съдебни протоколи. Вие знаете, че на второ четене приехме, щото, по искане на нѣкой отъ странитъ, да се допуска водене на стенографски протоколи. И за да не ставатъ отлагания, прие се, щото искането за държане на стенографски протоколи да става преди прѣ-

вото по дѣлото заседание. Щомъ това е така, налага се въ чл. 480 вмѣсто „съдътъ може да допустне“ да се каже „съдътъ допуска“. Защото щомъ страната е направила своевременно своето искане за допускане държането на стенографски съдебенъ протоколъ и това не става причина за отлагане на дѣлото, защо да предоставяме на съда той да решава, по свое усмотрение, дали да допустне или да не допустне държането на стенографски съдебенъ протоколъ?

Предъ думата „стенографи“ въ сѣщия членъ трѣбва да се каже „единъ или повече“. Както е сега текстътъ, може да се разбира, че стенографитъ трѣбва да бждатъ нѣколко, а пъкъ може да бжде и само единъ.

П. Георгиевъ (д. сг): Въпросътъ за разноситъ по стенографскитъ протоколи уреденъ ли е?

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Да. За тази целъ предлагамъ по-нататкъ накрая точката да се замѣни съ запетая и да се прибавятъ думитъ „и оставатъ въ нейна тежестъ“. Значи, когато едната страна е поискала държането на стенографски протоколъ, разноситъ за това ще оставатъ въ нейна тежестъ.

К. Къчевъ (д. сг): Ако това се иска отъ двѣтъ страни?

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Ако ли пъкъ държането на стенографски протоколъ е допустнато по искането на двѣтъ страни, трѣбва разноситъ да се внасятъ отъ тѣхъ по наполовина.

П. Георгиевъ (д. сг): Значи страната, която иска допускането на нейни стенографи, ще понесе разноситъ.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Разбира се.

Тѣй че по чл. 480 предлагамъ думитъ „може да допуска“ да се замѣнятъ съ думата „допуска“, а накрая следъ запетая да се прибавятъ следнитъ думи: „и оставатъ въ нейна тежестъ. Ако ли пъкъ държането на стенографски протоколъ е допустнато по искането на двѣтъ страни, разноситъ се внасятъ отъ тѣхъ по наполовина“.

Председателът: Които приемат предложението, което прави г. министърътъ на правосъдието по чл. 480, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 487. Г. г. народни представители! По този членъ правя следнитъ предложения: Въ втората алинея на тоя членъ преди думата „преписъ“ да се постави думата „оригиналъ“. Значи, документитъ може да се представятъ или въ оригиналъ, както при исковитъ молби, или въ преписъ.

Следъ думата „страната“ въ сѣщата алинея да се прибавятъ думитъ „или извлѣчение“. Следователно, страната може къмъ въззивната жалба да представи писменитъ си доказателства въ оригиналъ, въ преписъ или въ извлѣчение.

Последната алинея на сѣщия членъ да се измѣни така: „Възивната жалба трѣбва да бжде приподписана саморѣчно отъ адвокатъ следъ подписа на въззивника.“ Въ случая има приложение и наредбата на последната алинея на чл. 88.

Председателът: Които приемат предложенията на г. министра на правосъдието по чл. 487, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 493. Предлагамъ въ тоя членъ следъ точка втора да се постави следната нова точка трета, а следващитъ точки да измѣнятъ съответно нумерацията си. (Чете) „Когато е подадена отъ пълномощникъ, който въ деня на подаванетоъ ѝ е ималъ пълномощно, но не го е приложилъ къмъ нея“. Значи, и въ този случай жалбата нѣма да се връща, а ще се оставя безъ движение.

Председателът: Които приемат предложението на г. министра на правосъдието по чл. 493, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 494. Въ този членъ, съ огледъ на току-що приетата нова точка трета на чл. 493, се налага да се зачеркне точка втора, а следващитъ точки да измѣнятъ съответно нумерацията си.

Р. Василевъ (д. сг): Защо се маха точка втора?

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Защото възъ основа на точка трета на чл. 493, ако пълномощникътъ не представи пълномощието си, следъ като му бжде направено нужното съобщение, жалбата ще му се върне.

Председателът: Които приемат предложението на г. министра на правосъдието по чл. 494, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 497. Следъ думата „като“ да се прибавят думитъ „прибавя къмъ него и молбата или насрещната“. Тия думи сж пропуснати поради печатна грѣшка.

Председателът: Които приемат предложението на г. министра на правосъдието по чл. 497, моля, да вдигнат ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 498. Г. г. народни представители! Налага се тукъ да се внесе една по-голяма яснотъ. Въ алинея втора на чл. 498 се казва, че съдътъ може да постанови да остави решението на въпроса за допущането на доказателствата да стане въ първото по дѣлото заседание, ако намѣри, че е необходимо да се чуятъ и устнитъ обяснения на странитъ по посоченитъ отъ тѣхъ доказателства. Ако оставимъ наредбата така, както е сега, съдилищата могатъ да усвоятъ практиката да разрешаватъ казания въпросъ все въ съдебно заседание. За да се разбере, че този въпросъ трѣбва да се решава въ съдебно заседание само въ особени случаи, трѣбва вмѣсто думитъ: „ако намѣри, че е необходимо“ да се каже „само ако намѣри, че поради сложността на въпроса е необходимо да се чуятъ обясненията на странитъ“. Въ този смисълъ азъ правя следното предложение: (Чете) „Въ алинея втора думитъ: „ако намѣри, че е необходимо“ да се замѣнятъ съ думитъ „само ако намѣри, поради сложността на въпроса, че е необходимо“.

Председателът: Които приемат предложението на г. министра на правосъдието по чл. 498, моля да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 522. Заглавието „Дѣлъ II“ да стане „Дѣлъ I.“ Цифрата „3,000“ да стане „5,000“.

Председателът: Които приемат предложението на г. министра на правосъдието по чл. 522, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 525. Последната алинея на чл. 525 се отнася до приподписването на касационната жалба отъ адвокатъ. Въ съгласие съ същата наредба при исковата молба и при апелативната жалба трѣбва и на тази алинея да се даде същата редакция въ смисълъ: „Касационната жалба трѣбва да бѣде приподписана саморъчно отъ адвокатъ следъ подписа на страната, която я подава. Въ случай има приложение и наредбата на последната алинея на чл. 88“.

Председателът: Които приемат предложението на г. министра на правосъдието по чл. 525, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 526 правя следнитъ предложения:

Въ първата алинея думитъ: „преписъ отъ решението й“ да се заличатъ. Това измѣнение се прави поради съображението, че ще се създаде много работа на съдилищата, ако при касационнитъ жалби трѣбва да се представятъ и преписи отъ обжалванитъ решения. Представянето на подобни преписи се явява излишно и поради това, че сега касационнитъ съдии сж длъжни, когато ще пишатъ своитъ решения, да посочватъ въ тѣхъ обстоятелствата на дѣлото. Тѣй че отъ решението на Касационния съдъ вече ще се вижда какви сж били обстоятелствата на дѣлото и ще може да се знае какъ е стоялъ въпросътъ и отъ тази страна.

Въ сѣция членъ цифрата „5,000“ да се замѣни съ „10,000“; думитъ „до 10,000 л.“ да се замѣнятъ съ думитъ „отъ 10,000 до 20,000 л.“; думитъ: „отъ 10,000 л. до 20,000 л.“ да се замѣнятъ съ думитъ „отъ 20,000 л. до 30,000 л.“; думитъ „отъ 20,000 до 50,000 л.“ да се замѣнятъ съ думитъ „отъ 30,000 до 50,000 л.“; думитъ: „500 л. за искове съ цена отъ 50,000“ да се замѣнятъ съ думитъ „а за искове съ цена отъ 50,000“.

В. Кознички (нац. л.): Защо ги увеличавате?

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Ние не увеличаваме размѣра на залога. Но понеже занаяпредъ само дѣла за искове съ цена отъ 5,000 л. нагоре ще отиватъ въ Касационния съдъ, ще трѣбва съответно да се измѣнятъ и цифритъ, за които е речъ въ този членъ.

Председателът: Които приемат предложенитъ по чл. 526 поправки, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Въ края на алинея първа отъ чл. 527 да се прибавятъ въ реда на изброенитъ членове още чл. 490 и чл. 494, понеже сж пропуснати.

Председателът: Които приемат предложената по чл. 527 прибавка, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 531. . .

Председателът: Има думата народниятъ представителъ г. Алекси Поповъ.

А. Поповъ (д. сг): Касае се за участието на прокуроритъ при разглеждане на граждански дѣла въ Върховния касационенъ съдъ. Предложението, което правя, се отнася до премахване участието на прокуроритъ по гражданскитъ дѣла. Вѣрно е, че досега прокуроритъ даваха своитъ заключения по такива дѣла и тия заключения не сж безъ полза, защото всетаки се има мнението на единъ юристъ. Нека заявя, че досега прокуроритъ въ Върховния касационенъ съдъ сж оказали доста голяма полза за правилното разрешение на гражданскитъ дѣла. Но тѣхното заключение не е непременно необходимо. Защо? Преди всичко, по гражданскитъ дѣла сж засегнати граждански интереси. Наистина, касационната инстанция не се занимава непосредствено съ тия интереси; тя се занимава съ въпроса дали решенията сж правилно и законно издадени. Но все пакъ разликата между участието на прокурора въ углавната материя и участието му въ гражданската е очевидна: по углавнитъ дѣла прокурорътъ е страна; той има акцията на обвинението, на публично-правния интересъ. Следователно, ако прокурорътъ е необходимъ въ първата и втората инстанция по сѣщество, той се явява тѣй же необходимъ и въ касационната инстанция. Не е така по гражданскитъ дѣла, особено пъкъ следъ като увеличихме съставитъ на отдѣленията на Върховния касационенъ съдъ отъ 3 на 5 члена. Значи, ние вече имаме петима юристи, които ще обсъждатъ касационнитъ нарушения, които ще обсъждатъ, дали решението е издадено правилно или не. Защо е необходимо да се изслушва и мнението на шести? Е ли това едно условие, безъ което не може да се раздава правилно правосъдието въ касационната инстанция?

Г. г. народни представители! Целъта на това мое предложение е по-скоро реална и практическа. То има за целъ тримата прокурори отъ тригъ граждански отдѣления въ Върховния касационенъ съдъ да образуватъ едно ново гражданско отдѣление.

К. Кънчевъ (д. сг): Тогава ще трѣбва да измѣнимъ и закона за сѣдоустройството.

А. Поповъ (д. сг): Тия прокурорски сили ще послужатъ за раздаване бързо правосъдие. Съ тѣхъ ще можемъ да увеличимъ съ едно отдѣление състава на Върховния касационенъ съдъ.

К. Кънчевъ (д. сг): Безъ да се отекчава бюджетътъ.

А. Поповъ (д. сг): А едно отдѣление ще разгледа въ годината най-малко хиляда дѣла. Това е една практическа полза, това е единъ голямъ активъ. И това ще стане безъ да се отекчава бюджетътъ, безъ да се правятъ нови разходи за новото отдѣление, което ще образуваме, като съпримираме участието на прокуроритъ отъ гражданскитъ отдѣления.

Отъ друга страна, азъ мисля, че съ тази реформа нѣма да накрѣнимъ въ нищо качеството на правосъдието, раздавано отъ Върховния касационенъ съдъ по гражданскитъ дѣла. Отъ друга страна, ще може да се използватъ рационално прокуроритъ при Върховния касационенъ съдъ, като се създаде едно ново гражданско отдѣление. Може би ще има нужда само отъ единъ секретаръ и отъ единъ писаръ. По този въпросъ азъ съмъ сподѣлил мнението си дори съ съдии отъ Върховния касационенъ съдъ, и съ колегиата, която работи предимно въ касационната инстанция. Всички тѣ сж убедени, че тая реформа, като нѣма да накрѣни правосъдието въ неговото качество, ще послужи за облекчение на Върховния касационенъ съдъ, съ който въпросъ ние се занимаваме постоянно и търсимъ начинъ за неговото разрешение. Ето единъ начинъ, по който ще смогнемъ да облекчимъ Върховния касационенъ съдъ.

Чувам нѣкои господа да казватъ, че ще трѣбва да се измѣни съответниятъ членъ отъ закона за сѣдоустройството.

К. Кънчевъ (д. сг): Ако приемемъ съставътъ на новото гражданско отдѣление да бѣде тричлененъ, тогава нѣма нужда отъ измѣнение на този законъ. Съгласни сме съ Вашето предложение — двама или трима ще бѣдатъ въ това отдѣление, не е важно.

А. Поповъ (д. сг): Азъ мисля, че нѣма никаква връзка между моето предложение и съответния членъ отъ закона за сѣдоустройството.

Моето предложение се свежда къмъ следното: въ чл. 531 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство да се заличатъ думитъ „следъ изслушване заключението на прокурора“.

К. Кънчевъ (д. сг): „и заключението на прокурора“.

А. Поповъ (д. сг): Да, само тия думи да се заличатъ. Следователно, дѣлата ще се разглеждатъ при състезание на странитъ, следъ докладъ на дѣлото, безъ да бѣде необходимо да се изслушва заключението на прокурора.

Председателтъ: Има думата народниятъ представителъ г. Величко Кознички.

В. Кознички (нац. л): Г. г. народни представители! Азъ съмъ противъ предложението на уважаемия г. Поповъ. Този въпросъ се повдигна още при първото четене на законопроекта за гражданското сѣдопроизводство и се изказаха вече известнитъ мнения. Прокурорътъ при Върховния касационенъ сѣдъ е необходимъ и по гражданскитъ дѣла. Той тамъ е сѣдия, незаинтересованъ първостепененъ юристъ и за едната и за другата страна. Той изучава основно дѣлата и, по свое разбиране, по фактичката и по юридическата страна дава своето безпристрастно заключение. Обикновено заключенията на прокуроритъ, дадени обстойно, се иматъ предъ видъ и дори въ повечето случаи се решава съобразно съ тия заключения. Ако ние ги отстранимъ отъ тамъ, ние ще увредимъ на правораздаването. Въ тази най-висша инстанция, дето се разрешавагъ толкозъ голѣми интереси, нека оставимъ и за въ бѣдеще, както е било това досега, незаинтересовани голѣми, първостепенни юристи, представители на публичната властъ, да си казватъ мнението.

А. Поповъ (д. сг): Има сѣдии.

В. Кознички (нац. л): Вѣрно е, че има сѣдии. Докладчикътъ е обикновено, който изучава и подготвя дѣлото и който, ако щете, въ повечето случаи го и решава. Какво прѣчи туй, че ще има друго едно лице, което е извънъ състава на сѣда, тоже добъръ юристъ, да се произнася? Има само фискални съображения, които нѣматъ нищо общо съ правото и които даватъ основание на жалбата на г. Поповъ. При Върховния касационенъ сѣдъ би трѣбвало да се създаде още едно отдѣление, но като нѣма хора за него, искатъ да го създадемъ отъ прокуроритъ, като ги извадимъ отъ участието имъ по гражданскитъ дѣла. Но какво общо има това съ правото?

Азъ ви моля, както казахъ и при първото четене, да не се приема това предложение.

Председателтъ: Има думата народниятъ представителъ г. Ради Василевъ.

Р. Василевъ (д. сг): Г. г. народни представители! И азъ ще се присѣдиня къмъ мнението на г. Кознички и ще моля да не се приема предложението на г. Алекси Поповъ. Г. г. прокуроритъ при Върховния касационенъ сѣдъ по гражданскитъ дѣла не сѣдъ съвсемъ така излишни, щото да смѣтнемъ, че само по фискални съображения може да се освободимъ отъ тѣхъ. Не е само малката България, която си служи съ прокурори. Голѣмитъ културни страни иматъ тоя институтъ въ касационнитъ си инстанции и, за да го поддържатъ, иматъ голѣми съображения и аргументи. Азъ ще ви кажа, че прокуроритъ сѣдъжни да изучаватъ всички дѣла. И наистина, нашитъ прокурори при Върховния касационенъ сѣдъ, за тѣхна честь, много старателно изучаватъ гражданскитъ процеси, много старателно изучаватъ всички оплаквания въ жалбитъ на частнитъ лица и се аргументиратъ често пѣти по-добре, отколкото нѣкои отъ членоветъ на сѣда, които не сѣдъ докладчици и които ще чуятъ само това, което ще имъ каже докладчикътъ.

Т. Кънчевъ (д. сг): Какъ сте констатирани това?

Р. Василевъ (д. сг): Моля — Независимо отъ това, прокуроритъ сѣдъ блюстителни на законитъ и се грижатъ за приложението на всички закони — и граждански, и тѣзи, които сѣдъ свързани често пѣти съ интереситъ на лица, които сѣдъ подъ опека, подъ покровителството на специални закони, каквито сѣдъ малолѣтнитъ; тѣхъ ще трѣбва непременно една властъ, каквато е прокурорската властъ, формално да ги защити по тия процеси.

Д. Бъровъ (д. сг): Тѣзи сѣдии сѣдъ петъ души — това е единъ луксъ.

Р. Василевъ (д. сг): Ако въ единъ апелативенъ сѣдъ, където има 10-15 сѣдии, има прокуроръ, който дава мнение по частно-правни въпроси,...

Д. Бъровъ (д. сг): И това е излишно.

Р. Василевъ (д. сг): ... вие не можете да лишите Върховния касационенъ сѣдъ отъ тия прокурори, които често пѣти, когато странитъ отсъствуватъ, тѣ сѣдъ, които изучаватъ тѣхнитъ жалби, тѣ сѣдъ аргументиратъ предъ сѣда, тѣ прѣценяватъ дали сѣдъ основателни или неоснователни тѣхнитъ жалби и така се явяватъ безплатни защитници и спомагатъ за добиване на самата истина въ процеса, формална или материална.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя А. Христовъ)

Та, при това положение, че въ много напреднали страни хората не сѣдъ се лишили отъ прокурорския институтъ, не бива ние да правимъ икономии отъ него. Има решение на бюджетарната комисия — г. министърътъ го знае — щото въ едно най-късо време той да внесе предложение, съ което петочлениятъ съставъ на Върховния касационенъ сѣдъ да се намали на тричлененъ. Това решение се взе миналата година. И ако това се направи, не тримата прокурори ще образуватъ сами съставъ, но ще имате 3-4 нови състава, които действително ще могатъ да подтикнатъ работата на Върховния касационенъ сѣдъ, за да може той да се освободи отъ натрупанитъ дѣла и за да нѣма нужда, поради тѣзи фискални съображения, да се лишаватъ отъ единъ институтъ, какъвто е прокурорскиятъ, който е необходимъ за насъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Кънчо Кънчевъ.

К. Кънчевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ ви моля да усвоите предложението на г. Алекси Поповъ между другото и за да се внесе единство въ нашето законодателство. Ще ви припомня, че въ недалечното минало премахнахме заключението на прокурора въ инстанциитъ по сѣщество — мисля, че това бѣше презъ 1922 г. — по дѣла, въ които участвува държавата и малолѣтни. Срещу туй нововъведение навремето абсолютно никой не възрази, защото се счете заключението на прокурора свършено излишно; защото и представителтъ на малолѣтнитъ, както и представителтъ на държавата еднакво добре застъпватъ интереситъ имъ. Питамъ сега: следъ като премахнахме заключението на прокурора по гражданскитъ дѣла отъ такъвъ характеръ въ инстанциитъ по сѣщество, какъвъ разумъ налага да остане заключението на прокурора въ касационната инстанция, когато инстанцията по сѣщество е въ съставъ отъ тричленна колегия, а касационната инстанция представлява една петочленна колегия? Следователно, ако имаме гаранция за доброто правораздаване въ инстанциитъ по сѣщество, толкова по-голяма гаранция имаме въ касационната инстанция, където имаме петочлененъ съставъ.

Практически, предложението на г. Поповъ се свежда къмъ една много разумна мѣрка, чрезъ която се увеличава експедитивността въ работата на Касационния сѣдъ и се премахва голѣмото натрупване на дѣла тамъ. Чрезъ една такава икономия ще образуваме новъ съставъ, който, както каза г. Алекси Поповъ, ще прехвърли годишно най-малко по 1.000 дѣла. Досега се чудѣхме какъ да намалимъ дѣлата въ Касационния сѣдъ. Ето, предложи се отъ г. Петко Палиевъ да се намали срокътъ за касационно обжалване, обаче, поради неумѣстни скрупули, Камарата отхвърли това предложение. И сега е случайтъ, безъ да отгачаваме бюджета, да помогнемъ на Касационния сѣдъ да разчисти частъ по-скоро тоя баластъ. Но, поради главното съображение, за да внесемъ единство въ нашето законодателство по тази материя, моля ви да приемете предложението на г. Попова.

Ще ви кажа и друго едно съображение. Би трябвало да бъдете във едно заседание на апелативен съд, когато се разглеждат касационни дела, за да видите колко зле се отразява за претяга на правосъдието, когато съдиите никак не слушат заключението на прокурора. Насрочват се по 30-40 и повече дела и не слушат прокурора. Прочее, трябва да се махне това излишно заключение на прокурора, щом съдиите не го слушат. Ако страните не могат да защитят интересите си по гражданския процес, прокурорът най-малко ще ги защити.

Председателстващ А. Христов: Има думата народният представител г. д-р Хараламби Орошаков.

Д-р Х. Орошаков (д): Г. г. народни представители! От всички аргументи, които се наведоха в полза на предложението на г. Алекси Попов, аз, позволете да кажа, не чуех нито един, който да ме убеди в ефикасността и належачността на тая реформа.

Последният аргумент на г. Кънчев, че в апелативните съдилища съдиите не слушали заключенията на прокурорите, може да ни наведе само на едно заключение — че апелативните съдилища не разрешават достатъчно сериозно въпросите, които са поставени на тяхно разрешение в връзка с касационните жалби, които отиват до тях. И това явление аз ще си позволя да го обясня с сравнително малките интереси, които се застъпват в касационните жалби, разглеждани в апелативни съдилища, а от друга страна, с много отивистите, да не кажа кратките заключения на г. г. прокурорите. Това е един факт. Но този аргумент не може да измисти въпроса от неговото правилно поставяне — че касационната инстанция, като инстанция по форма, която трябва да наблюдава правилното приложение на закона, не може да не чуе оня, който е натоварен по закон да бди именно за правилното негово приложение.

Независимо от това, както е известно...

П. Палиев (д. сг): Ами съдиите не са ли натоварени с това задължение?

Д-р Х. Орошаков (д): Оставете ме да се изкажа. Не съм си казал всичките аргументи.

П. Палиев (д. сг): Тази работа избива на демагогия.

Д-р Х. Орошаков (д): Независимо от това, както се знае, практика е в касационните инстанции делата да се проучват от един докладчик и всичките други съдии възприемат — разбира се, в връзка с пренията, които се развиват в касационната инстанция — този доклад напълно или отчасти. Ако най-незаинтересованото лице в съдебното заседание, прокурорът, липсва, който действително е единствен призван да даде едно правилно заключение по същността на оплакването, струва ми се, г. г. народни представители, ще се съгласите, че в това отношение правораздаването само ще загуби. Защото в касационната инстанция страните не се представляват всички от адвокати, но и да се представляват от адвокати, тия последните защитават становища едностранни, в свързка с интересите на своите доверители; прокурорът е оня, който дава едно обективно заключение по същината на спора.

Т. Кънчев (д. сг): И самите съдии решават обективно.

Д-р Х. Орошаков (д): Аз казах вече, този въпрос се ликвидира. Разбира се, всички съдии решават обективно, дотолкова доколкото са запознати с делото. Но понеже практиката е такава — пък и материалът е такъв, че не позволява друга практика — докладчикът проучва делото, а другите съдии изслушват само доклада и мнението на докладчика, ако премахнете прокурора, който в дадения случай играе ролята на говорещ съдия, проучил делото и запознаващ делата колегия, която ще разрешава спора, с неговата същина, тогава оставяте, освен докладчика, който е запознат с делото, другите съдии да се ориентират от заинтересованите, замесени в процеса, или от застъпващите интереси в процеса адвокати.

Уважаеми г. г. народни представители! Вън от аргументите, които се наведоха в полза на предложението на г. Попова, другите аргументи не са от правов характер, а ние тук се занимаваме с закона за гражданското съдопроизводство, който е основата на правораздаването. Затова позволете ми да изкажа мнение в смисъл, че ние трябва да се ръководим тук само от

съображения на правосъдието, но не и от съображения фискални. Когато се касае да направим икономии от правосъдието — а, за голямо съжаление, в делата наша държавна администрация ние правим най-много икономии от ведомството на правосъдието, но, както и да е, поставям този въпрос само в скоби, за да мина по-нататък — би било умътно да обсъдим този въпрос при разглеждане на бюджета проекта на Министерството на правосъдието. Но сега, когато се занимаваме с закона за гражданското съдопроизводство, аз съмтам, че не можем да намерим никакъв аргумент против оставянето на прокурорите в касационната инстанция. Даже съдиите да са не 5, а 13, както каза г. Василев, ако един прокурор говори по същността на спора, те ще станат 14 и този четиринадесети ще бъде най-осведомен по същността на спора и от неговото заключение правораздаването ще има само полза.

Но, уважаеми г. г. народни представители, и в настоящия момент, както и никога, когато се е говорило по този въпрос, аз не мога да си обясня тая ревност да се премахнат прокурорите в касационната инстанция по фискални съображения, по съображения на икономия, тогава когато България, в тези тежки стопански условия, си позволява лукса да направи касационния състав от 3-членен на 5-членен, и вместо да се върнем там, дето бяхме в времена, когато стопанското положение и финансите ни бяха лоши, ние днес pledираме да се премахнат от трите граждански отдели в касационния съд тримата прокурори, с които — нека подчертая това — не можем да образуваме дори един състав при съществуването на това положение в закона за съдоустройството, че всеки състав се състои от 5 души.

Ето защо нека всеки въпрос се обсъжда тогава, когато му дойде времето. Когато ще обсъждаме въпроси за реформи в закона за съдоустройството или когато ще говорим по бюджета на Министерството на правосъдието, нека тогава бъдат изнесени тук тези съображения, които се изказаха от г. Попов и други говоривши в връзка с материалните жертви, които държавата прави. Но сега, когато обсъждаме законопроекта за гражданското съдопроизводство, нека чуем само аргументи от такъв характер — че правораздаването трябва да бъде подобро.

Аргументът на г. Кънчев, че трябва да се уеднакви положението в касационния съд със онова, което е в инстанциите по същество, от които бил отстранен прокурорът, е аргумент, според мене — нека ми бъде позволено да кажа — несъстоятелен, затуй защото в инстанциите по същество прокурорът имаше свършено друга роля. Той влизаше в заседание тогава, когато се засягаха интереси на държавата, когато се засягаха интереси на малолетни; той защитава, покрай държавния адвокат, интересите на държавата, защитава и интересите на малолетните, тъй като техните интереси, съгласно схващането на закона, са от публичен характер; малолетният не трябва да бъде ошетен, и, покрай защитата, която му се даваше от неговия настойник, от неговия законен представител или от пълномощника, упълномощен от законния му представител, прокурорът трябваше да даде заключение, за да не стане грешка, за да не пострадат интересите на малолетния, както се изразяваше едно време преторът. Когато по същество се махна прокурорът, в онези срѣди, които празят законите в тая страна, беше узрѣло съзнанието, че най-сетне и малолетният има своя законен застъпник, и ако този законен застъпник направи известно опущение, не защити правилно интересите на малолетния, отговорен е спрямо него за всички вреди, които му е нанесъл. Значи, участието на прокурора в инстанциите по същество имаше значение да запази интересите на лицата, които заслужаваха особена защита от страна на държавата, според схващанията на самата държава. Но участието на прокурора в касационната има за цел въобще да наблюдава той за правилното прилагане на законите. Ето защо разликата между едното и другото е извънредно голяма и не може да се говори за уеднавяване.

Д. Бъров (д. сг): И въ инстанцията по същество прокурорът даваше заключение за прилагането на закона.

Д-р Х. Орошаков (д): Даваше заключение за по-правилно прилагане на закона, но за да защити интересите на лицата, за които казах. По този въпрос няма спор. Въ инстанцията по същество заключението на прокурора

има за целъ разрешаването на спора по същество, а не се касае за прилагане на закона.

По всички тѣзи съображения азъ моля да не се приема предложението на г. Поповъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Цвѣтанъ Пупешковъ.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Г. г. народни представители! Значението и ролята на прокуровството въ правораздаването, като застъпникъ на публичния интересъ, нѣма да бѣде отречено отъ никого отъ насъ.

Несъмнено е, че трѣбва да се направи разлика между положението и ролята на прокурора въ инстанциитѣ по същество и положението и ролята на прокурора въ инстанциитѣ по форма, въ касационната инстанция, кждето е въпросъ за провѣрка редовността и законособразността на съдебнитѣ актѣ, за да се види дали по тѣхъ не сѣ допуснати известни нарушения на законъ, да се гарантира еднакво тѣкуване на законитѣ. И въ това тѣкмо публичниятъ интересъ се застъпва съ ролята на прокурора. Никой нѣма да отрече, че това застъпничество постига своята целъ, че въ системата на нашето правораздаване, то стои като една неотемлима съставна частъ. Обаче съ течение на времето ние бѣхме принудени да направимъ известни реформи, като специално за касационната инстанция, по подобие на други по-напреднали отъ насъ държави, и у насъ се уреди петочлененъ съставъ, за по-голяма гаранция по отношение качества на съдебнитѣ решения, защото се казваше отукъ-оттамъ, че имало решения, противоречиви, незадоволителни и т. н.

Мнозина оспорватъ тази реформа и казватъ, че това било луксъ, особено въ едно такова време, когато трѣбва да мислимъ за претовареността на касациитѣ и за нуждата отъ по-голяма деятелностъ тамъ. Отъ съдийскитѣ срѣди се отговаря: „Като имаме работоспособностъ на съдѣния да разглежда 2 или 3 дѣла на заседание, нѣма значение дали ще сѣ трима или петима съдѣнитѣ въ състава, тѣ си иматъ опредѣлено количество работа, която могатъ да свършатъ, и съ тази работа трѣбва по-нататъкъ да се мѣри общата деятелностъ и да се постигне разширяването на натрупанитѣ дѣла или на редовнитѣ постѣпления“.

По този въпросъ, за петочленния съставъ, азъ смѣтамъ, че дойде да помогне да се погледне по-нататъкъ: да видимъ какво налага присѣдствителството на шестия съдия, защото въ края на краищата ролята на прокурора въ Касационния съдъ е роля на единъ шестъ съдия. Той не е застъпникъ на интереса нито на едната, нито на другата страна, както нѣкои погрѣшно се изказаха; той е само единъ говорещъ съдия; той, като независимъ органъ на съдебната властъ, е изучилъ дѣлото и си казва мнението, преди да го е казалъ съдѣтъ, който ще има решителната дума. И въ това отношение като имаме петима души, еднакви съ този шестъ съдия, на които е предоставено решаването на дѣлото; и като оспорваме, че е луксъ участието на петима души, не се ли намираме въ противоречие съ себе си, като допушаме шестъ съдия? Ето тѣкмо тукъ му е мѣстото да съкратимъ участието на шестия съдия, който е въ същото положение. И въ това отношение азъ мисля, че колежитѣ, които току-що говориха въ противенъ смисълъ, по тѣхни впечатления — на лица, не влизали въ светая светихъ на правосѣдието, въ съвестелната стая — смѣтатъ, че правораздаването се свършва съ това, което се каже въ публично заседание. Специално за Касационния съдъ азъ мога да увѣря народното представителство, че тамъ решаването на дѣлото и съставянето на убеждение по всѣки поставенъ въпросъ не става въ публично заседание, кждето странитѣ могатъ да треперятъ, какво казва прокурорътъ въ тѣхна полза и какво казва въ тѣхна вреда; тамъ дѣлото се решава въ съвещанията. И тѣзи съвещания по важнитѣ въпроси се отличаватъ въ голяма степенъ отъ съвещанията въ инстанциитѣ по същество. Тамъ се проучватъ въпроситѣ и отъ научна страна и като се има предъ видъ всичко това, което е било изнесено като фактически материалъ и като основания на странитѣ. По тия въпроси, по които ще има да се правятъ справки, бѣде сигурни, че ще правятъ справки и се правятъ отъ петима души; и сведенията, и значията на тия петима души се събиратъ наедно, за да може решението да излѣзе по-свършено, доколкото едно човѣшко дѣло може да бѣде свършено. И тѣкмо въ тия съвещания, въ които се разчепкватъ въпроситѣ, е гаранцията, че ще може да се дойде до едно правилно решение на дѣлото. Не е важно какво ще се каже въ публично заседание, дето наистина все ще има известни обсъждания отъ значение поне за тия четирима съдии, извънъ докладчика, които не сѣ проучвали дѣлото, обаче които нѣма да останатъ само

едни нѣми слушатели. По това, което докладчикътъ ще имъ докладва, тѣ сѣ лицата, които контрадиктуарно ще поискатъ известни обяснения, често пжти ще взематъ дѣлото сами да го изучатъ, защото слагатъ подписа си и защото иматъ съзнанието на висши магистрати и, както изобщо всѣки магистратъ, носятъ отговорностъ за решението на колежалния съдъ.

И, така поставенъ въпросътъ, азъ мисля, че гаранцията въ петочленния съставъ прави за сегашния моментъ излизно заключението на прокурора по гражданскитѣ дѣла, съ изключение може би на въпроситѣ отъ общо събрание. Сегашното положение ще трѣбва да остане за въпроситѣ, които се гледатъ въ общо събрание и които иматъ значение за еднаквото тѣкуване на закона.

К. Кънчевъ (д. сг): Които сѣ тѣкувателни решения.

Ц. Пупешковъ (д. сг): Да, които сѣ тѣкувателни решения по гражданскитѣ дѣла. Но по въпроситѣ отъ обикновения редъ на нѣщата, при петочленния съставъ, азъ смѣтамъ, че можемъ да спестимъ заключението на прокурора въ този моментъ и по практическитѣ съображения, които се изтъкнаха отъ г. Алекси Поповъ, които ще подкрепя и азъ: по бюджета тримата души ще може да се прехвърлятъ като съдии — има двама свободни съдии, единъ въ Касационния съдъ и единъ въ Върховната смѣтна палата, и по тоя начинъ ще може да се състави едно ново отдѣление. Така че съ реформитѣ, които се правятъ по подсѣдността на дѣлата и при наличността на това ново отдѣление, за което току-що споменахъ, всѣко отдѣление отъ шестѣ отдѣления ще има вече само по 2—3 хиляди дѣла и ще може да се свършва претрупаната работа и постѣпленията въ Върховния касационенъ съдъ.

Не е време сега да си позволяваме всички луксъ на миналото при едно такова тежко положение на правосѣдието поради бавността въ него и специално въ Касационната инстанция, дето съ специалния законъ мислѣхме да докарваме облекчение, а сега трѣбва да мислимъ пакъ за нови мѣрки. Тукъ е тѣкмо мѣстото, кждето може да се подготви това облекчение съ тая реформа и да се даде възможностъ да бѣде тя практически осъществена.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното отъ г. Алекси Поповъ предложение по чл. 531 — да се зачеркнатъ думитѣ „и заключението на прокурора“ — моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представители! Позволете ми да се върна малко назадъ, понеже съмъ прескочилъ да съобща една поправка, която трѣбва да се направи въ чл. 184.

Последната алинея на чл. 184 постановява, че министритѣ се разпитватъ въ дома имъ. Както знаете, по закона за углавното съдопроизводство съ това право се ползватъ и митрополититѣ и епископитѣ. За да има единство въ двата процесуални закона, налага се въ последната алинея на този членъ следъ думитѣ „министритѣ“ да се прибавятъ и думитѣ „митрополититѣ и епископитѣ“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното предложение по чл. 184, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 534. Въ този членъ се постановява, че общото събрание на Върховния касационенъ съдъ се състои отъ всички членове на съда, когато по наказателнитѣ дѣла, както знаете, общото събрание на Върховния касационенъ съдъ се състои само отъ членоветѣ на углавнитѣ отдѣления. За да се облекчи малко Касационния съдъ, предлагамъ да се каже, че общото събрание на Касационния съдъ по гражданскитѣ дѣла се състои само отъ членоветѣ на гражданскитѣ отдѣления.

Затова правя предложение следъ думитѣ „общо събрание“ да се прибавятъ думитѣ „на гражданскитѣ отдѣления“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното предложение по чл. 534, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Следъ като стана това изменение, по предложението на г. Поповъ, трѣбва да дадете възможностъ на прокурора да участвува въ общото събрание. Затова умѣстно е следъ думитѣ: „на общо събрание на съда“ да се прибавятъ думитѣ „съ участие на прокурора“.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Нѣмамъ нищо противъ да се прибавятъ тѣзи думи.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приемятъ направеното предложение, съ което е съгласенъ и г. министърътъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 537. Г. г. народни представители! За да се ускори разглеждането на дѣлата, които сѫ повърнати отъ Върховния касационенъ съдъ въ сѣда, който ще ги разглежда втори пътъ, ще трѣбва да се даде право на този съдъ да насрочва дѣлата, безъ да чака да бждатъ внесени беритѣ за призовкитѣ отъ странитѣ, които често пъти не знаятъ кога дѣлото се е върнало и е постѣпило въ сѣда.

За тази целъ азъ правя следното предложение: въ алинея първа на чл. 537 следъ думитѣ „препратено дѣлото“ да се прибавятъ думитѣ „безъ да чака внасянето на беритѣ за призовкитѣ“. Тогава редакцията ще стане така: „Сѣдѣтъ, въ който е препратено дѣлото, безъ да чака внасянето на беритѣ за призовкитѣ, призовава странитѣ“ и т. н.

Въ алинея втора на сѣщия членъ се казва, че второинстанционниятъ съдъ, въ който се върща дѣлото, решава въпроса за разноситѣ. Но по-практично е въпросътъ за разноситѣ, когато касационната жалба не е уважена, да го решава първоинстанционниятъ съдъ. Поради това азъ предлагамъ да се отдѣли последното изречение на тази алинея въ самостоятелна алинея съ следната редакция: „Когато касационната жалба не е била уважена, първоинстанционниятъ съдъ въ разпоредително заседание присѣжда тѣзи разноси въ полза на противната страна по нейно искане“.

К. п. Цвѣтковъ (д): Въ закона за адвокатитѣ е определено.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приемятъ направенитѣ предложения отъ г. министра по чл. 537, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 542. Следъ думитѣ „общо събрание“ да се прибавятъ думитѣ „на гражданскитѣ отдѣления“, а на края на члена — „съ участие на прокурора“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приемятъ направеното предложение по чл. 545, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 551. Думата углав- „3.000“ да стане „5.000“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приемятъ направеното предложение по чл. 545, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 551. Думата „углав- ния“ въ буква б да се замѣни съ „наказателния“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приемятъ направеното предложение по чл. 551, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 552. Въ края на алинея последна да се прибавятъ думитѣ: „и чл. 525, али- нея последна“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приемятъ направеното предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозин- ство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ По чл. 557 . . .

Председателствуващъ А. Христовъ: По чл. 557 има постѣпило отъ нагодния представителъ г. Ради Василевъ следното предложение: (Чете) „Къмъ чл. 557 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство се прибавя новъ пунктъ 10 съ следното съдържание: „п. 10. По ония вземания на българскитѣ държавни банки и на кооперациитѣ, редовни членове на Българската земеделска банка и на Българ- ската централна кооперативна банка, установени съ извлѣ- чения отъ тѣхнитѣ книги“.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представи- тели! По този въпросъ азъ имамъ предложение въ по-другъ смисълъ. Тѣй, както е направено предложението на г. Ради Василевъ, е неприемливо. Ние не можемъ да приемемъ — и Върховниятъ касационенъ съдъ се е изказалъ въ сѣщия смисълъ — само по едно извлѣчение на една кооперативна банка да се издава изпълнителенъ листъ. Въ всѣки слу- чай, въ законитѣ за Земеделската банка, за Централната кооперативна банка и за Народната банка има предвидени случаи, въ които по силата на тия закони може да се из- даватъ изпълнителни листове. За да се предвидятъ и тѣзи случаи въ чл. 557, азъ предлагамъ къмъ сѣщия членъ новъ пунктъ 10 въ следния смисълъ: „По вземания, подлежащи на изпълнение споредъ особенитѣ закони за държавнитѣ банки“.

Х. Баралиевъ (с. д): Ама тамъ не може да се отнесе въпросътъ и за кооперациитѣ, и заради туй хубаво е да се подчертае сега изрично.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: За тази целъ нека се напра- вятъ съответнитѣ измѣнения въ казанитѣ закони. Моля да се гласува моето предложение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приемятъ на- правеното предложение отъ г. министра по чл. 557, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 558. цифрата „9“ въ алинея първа да стане „10“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приемятъ направеното предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мно- зинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Имамъ да направя след- ното предложение по чл. 588. . . .

Председателствуващъ А. Христовъ: По чл. 588 е постѣ- пило следното предложение отъ г. Ради Василевъ: (Чете) „Следъ думитѣ „Българската земеделска банка“, да се прибавятъ думитѣ „Българска централна кооперативна банка и популярнитѣ банки, нейни редовни членове и се кредитиратъ прѣко или косвено отъ сѣщата“.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По този членъ азъ правя предложение въ сѣщия смисълъ, само че то е по-точно и по-ясно редактирано отъ това, което прочете г. председа- телътъ. То гласи: (Чете) „Следъ думитѣ „земеделска банка“ и въ дветѣ алинеи, следъ запетая, да се прибавятъ думитѣ „Българската централна кооперативна банка или кредитирани отъ нея прѣко или непрѣко популярни банки“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приемятъ направеното предложение отъ г. министра на правосѣ- дието по чл. 588, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: По чл. 591, . . .

П. Палиевъ (д. сг): Нали казахме, че ще спремъ до тукъ!

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Добре.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. ми- нистър-председателътъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни пред- ставители! Азъ моля да се съгласите да вдигнемъ засе- данието и за утре на първо мѣсто въ дневния редъ да се постави законопроектътъ за измѣнение и допълнение за- кона за управление и уредба на българскитѣ държавни желѣзници на второ четене; на второ мѣсто да се постави продължение на трето четене сега разглежданиятъ за- конопроектъ за гражданското сѣдопроизводство; по-нататѣкъ да следватъ другитѣ точки отъ днешния дневенъ редъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приемятъ този дневенъ редъ за утрешното заседание, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. и 7 м.)

Председателъ: **АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ**

Подпредседателъ: **А. ХРИСТОВЪ**

Секретаръ: **Г. КРЪСТЕВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪДЪРЖАНИЕ

Стр.	Стр.
Отпуски, разрешени на народните представители: Трифон Ерменков, д-ръ Никола Чирпанлиев, Владимир Христоулов, Димитър Каранешев, Генко Митов, Кънчо Кънчев, Желю Тончев, Добри Митев, Стоян Кърлов, Христо Стоянов, Никола Бурмов, Иван Кирпиков, Стойчо Мшанов, Първан Първанов, Кръсто Цвѣтков, д-ръ Димо Желѣзов, Никола Аретов, Стефан Бояджиев и Димитър Мангъргов	627
Питания: 1) от народния представител Димитър Гичев към министра на земледелието и държавните имоти — относно некрeditирането от Земледѣлската банка тютюневата кооперация въ с. Перущица, въпреки че била винаги изправна клиентка. (Съобщение)	627
2) от народния представител Христо Каладжиев към министра на вътрешните работи и народното здраве относно непозволяването на	
Работническата партия и на Младежкия работнически съюз да проявяват организационен животъ. (Развиване и отговоръ)	627
Предложение за одобрение на консулския договор между България и Германия, подписанъ въ София на 4 юний 1929 г. (Едно четене—приемане)	632
Законопроекти: 1) за „Посмъртенъ фондъ“ на служителитъ по ведомството на Министерството на народното просвѣщение. (Първо четене — продължение разискванията и приемане)	630
2) за гражданското сѣдопроизводство. (Трето четене — разискване)	632
Народно събрание — сесия. Телеграма от Негово Величество Царя за одобрение предложението за продължение заседанията на Народното събрание до 27 януарий 1930 г. и указъ № 9 от 26 декемврий 1929 г. за същото. (Прочитане)	638
Дневенъ редъ за следващото заседание.	646